

Länsstyrelsen
Västmanlands län

Mångfaldsdriven tillväxt

Regionalt utvecklingsprogram (RUP)
för Västmanlands län
2014-2020

Förord

Länsstyrelsen beslutade 2007 om Regionalt utvecklingsprogram (RUP) för Västmanlands län för åren 2007-2020. Halva programtiden har nu gått och vi bedömer att programmet i sina huvuddrag fortfarande är relevant. Vi har därför valt att uppdatera och aktualisera det befintliga programmet i stället för att ta fram ett helt nytt program.

Västmanlands rika mångfald är en resurs för tillväxt i hela länet. Länets naturgivna förutsättningar och tidigare generationers arbete har skapat ett landskap med rik mångfald ur såväl biologisk synpunkt som kulturmiljösynpunkt. Genom historien och inte minst i nutiden har människor sökt sig till Västmanland för att skapa sig en ny framtid. De har tillfört länet ny kompetens och nya idéer av stor vikt för näringslivets tillväxt och har skapat grunden för ett rikt kulturliv. Vårt arbete handlar om att dra nytta av länets rika förutsättningar och resurser. Vägen till framgång går genom ett brett samarbete mellan länets myndigheter, landstinget, kommuner, högskolor och näringsliv.

Vi har haft en styrgrupp bestående av Denise Norström, ordförande i landstingsstyrelsen, Ulla Persson, ordförande i Västmanlands Kommuner och Landsting (VKL) och mig. Arbetet har förankrats såväl genom enskilda träffar med ledningarna för landstinget och samtliga kommuner som vid gemensamma möten med olika intressenter, bland annat ett särskilt remissmöte.

Med det regionala utvecklingsprogrammet som inspirationskälla och stöd intensifierar vi nu det gemensamma arbetet för att ge Västmanland en långsiktigt hållbar tillväxt!

Västmanland, juni 2014

Ingemar Skogö
Landshövding i Västmanlands län

Innehåll

Förord 3

1. Därför ett aktualiserat regionalt utvecklingsprogram 7
2. En långsiktigt hållbar utveckling och tillväxt för hela Västmanland 8
3. Styrkor och utvecklingsbehov 9
4. Genomförande i samverkan 14
5. Insatsområden 15
  - 5.1 God livsmiljö 16
  - 5.2 Rätt kompetens 20
  - 5.3 Dynamiskt näringsliv 24
  - 5.4 Effektiva kommunikationer 28
  - 5.5 Hållbar energianvändning och klimatanpassning 34
  - 5.6 Stark regional attraktivitet 39
6. Uppföljning och utvärdering 43
7. Referenser 45

1. Därför ett aktualiserat regionalt utvecklingsprogram

RUP ska vara en aktuell och heltäckande strategi för en långsiktigt hållbar tillväxt i hela Västmanlands län.

Länsstyrelsen har ansvaret för det regionala tillväxtarbetet i länet. Enligt regeringens förordning (2007:713) om regionalt tillväxtarbete innebär ansvaret en skyldighet att utarbeta ett regionalt utvecklingsprogram, RUP. Programmet ska utgöra en samlad strategi för länets regionala tillväxtarbete. Det regionala utvecklingsprogrammet ligger till grund för regionala strukturfondsprogram, innovations- och näringslivsstrategi, länsplan för transportinfrastruktur och andra regionala program och insatser. Med utgångspunkt i RUP ska Länsstyrelsen i samverkan med länets kommuner och landstinget samordna insatserna för genomförandet. Samordning sker även med länets näringsliv, organisationer och statliga myndigheter. Länsstyrelsen ska löpande följa upp och utvärdera det regionala utvecklingsprogrammet.

Länsstyrelsen fastställde 2007 Regionalt utvecklingsprogram, RUP, för Västmanlands län 2007-2020. Länsstyrelsen har tillsammans med sina samarbetspartner bedömt att en uppdatering och aktualisering var önskvärd, men att RUP:s grundläggande mål och strategier i stort fortfarande är aktuella. Det finns därför inte behov av att ta fram ett helt nytt program för att fortsatt kunna dra fördel av de tillgångar Västmanland har.

Underlag för aktualiseringen har tagits fram i bred samverkan mellan bland andra Länsstyrelsen, landstinget, länets kommuner, näringslivsorganisationer och statliga myndigheter. Underlagen är också en viktig grund för arbetet med genomförandet av RUP.

Västmanland är ett starkt län och samtidigt en liten del av Sverige och Europa. En förutsättning för att utveckla Västmanland och bli ännu starkare är att vi samarbetar och samproducerar. På regional nivå krävs samarbete mellan offentlig sektor, näringsliv, akademi och andra aktörer. På nationell nivå behöver vi samarbeta med andra regioner, offentliga verksamheter och finansärer. Det är också nödvändigt att vi arbetar tillsammans med internationella organisationer och beslutsfattare.

Den ökade rörligheten för människor, varor, tjänster, information och kapital driver utvecklingen snabbt framåt. Världen blir alltmer gränslös och de administrativa gränserna suddas ut. Vi talar mer om funktion, men beslutsmandat hämtas ofta i geografiskt indelade strukturer. Regionförstoringen blir alltmer påtaglig. Länet blir därmed i många avseenden beroende av samarbete med omgivande län, inte bara grannlänerna, utan i många frågor med hela Östra Mellansverige, ÖMS. RUP är i det sammanhanget en viktig gemensam bas för att Västmanland ska nå framgång i det storregionala samarbetet.

Det reviderade programmet har kvar strukturen med sex insatsområden. Mål och handlingsinriktningar inom insatsområdena har tagits fram med utgångspunkt i målen för EU 2020 samt den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2014-2020.

2. En långsiktigt hållbar utveckling och tillväxt för hela Västmanland

Länets regionala mål bygger på mål från EU, nationella mål och gemensamma mål för Östra Mellansverige, ÖMS. Utifrån de övergripande målen och förhållandena och behoven i Västmanland har länets mål formulerats.

Det övergripande målet för det regionala utvecklingsprogrammet är en långsiktigt hållbar utveckling och tillväxt i hela Västmanlands län.

Utrikes födda som av olika skäl har flyttat hit har historiskt varit en viktig resurs för länets utveckling. Idag är mångfald bland befolkningen en mycket viktig förutsättning för tillväxt och en konkurrensfördel för hela länet.

Västmanland har under mycket lång tid haft en industri som verkat på en internationell marknad. Det har skapat ett ständigt konkurrensutsatt näringsliv som tillfört länet ett utbyte av människor, idéer och kulturella impulser. Den globala konkurrensen ökar hela tiden. Ett attraktivt Västmanland är en förutsättning för regional tillväxt.

En regions attraktionskraft handlar om förmågan att locka och behålla invånare, besökare och företag genom att erbjuda och skapa goda miljöer för bland annat arbete, utbildning, boende, fritid, näringsverksamhet, forskning, och kultur. Det handlar om att ha ett konkurrenskraftigt näringsliv, en väl fungerande arbetsmarknad och möjlighet till utbildning och kompetensutveckling. Det handlar även om en god hälso- och sjukvård, vård och omsorg och övrig offentlig service, ett aktivt arbete med klimat- och miljöfrågor och en långsiktigt hållbar infrastruktur med goda pendlingsmöjligheter.

En förutsättning för framgång är också delaktighet, att alla människor, kvinnor och män, utifrån sina förutsättningar får möjlighet att delta i skapandet av det attraktiva Västmanland. Hög attraktivitet kan därför sägas vara en avgörande framgångsfaktor för att åstadkomma en hållbar regional utveckling. I de olika insatsområdena behandlas länets förutsättningar och attraktivitet ur olika aspekter.

Inriktningsmål för respektive insatsområde

- Västmanlands invånare har en god livsmiljö.
- Västmanlands arbetsliv har tillgång till rätt kompetens.
- Västmanland löser globala utmaningar.
- Västmanland har effektiva kommunikationer som ger långsiktigt hållbar tillväxt i hela länet.
- Västmanlands energianvändning är långsiktigt hållbar och bidrar till minskad miljö- och klimatpåverkan.
- Västmanland har en mångfald av attraktiva miljöer och upplevelser.

Hållbar utveckling

Hållbar utveckling är ett övergripande mål för den nationella politiken. Det innebär att alla politiska beslut ska utformas så att de tar hänsyn till ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser i ett längre tidsperspektiv. Hållbar utveckling tillgodoser våra behov idag utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina.

3. Styrkor och utvecklingsbehov

Västmanland har en mångfald av styrkor som behöver tas tillvara och vidareutvecklas för att länet ska uppnå en långsiktigt hållbar tillväxt.

I forskningen om vad som driver tillväxt beskrivs komponenter som ökad folkmängd, tillgänglighet, specialisering, förnyelse i innovation, kunskap och kompetens. Här beskrivs styrkor och utvecklingsbehov som skapar dessa drivkrafter för Västmanland.

Västmanlands rika mångfald är en resurs för tillväxt i hela länet. Genom länets naturgivna förutsättningar och tidigare generationers arbete har ett landskap skapats med rik mångfald ur såväl biologisk som kulturmiljösynpunkt. Västmanland erbjuder en stor variation av platser att bo på - landsbygd, små orter och tätorter av varierande storlek och karaktär. Genom historien, och inte minst i nutiden, har människor sökt sig till Västmanland för att skapa sig en ny framtid. De har tillfört länet ny kompetens och nya idéer av stor vikt för näringslivets tillväxt och skapat grunden för ett rikt kulturliv, vilket ökar länets attraktivitet som plats att bo och verka på.

Invandringen är den viktigaste förutsättningen för Västmanlands befolknings- och arbetskraftstillväxt. Västmanland välkomnar och eftersträvar ökad inflyttning av människor till hela länet. Idag utgör utrikes födda en femtedel av länets befolkning. Västmanland har haft en negativ befolkningsutveckling de senaste årtiondena, men under 2013 skedde ett trendbrott och nästan alla kommuner i länet ökade sin befolkning. Många som flyttar in till länet är utrikes födda. Flertalet av dem är i arbetsför ålder eller barn och ungdomar och en tredjedel har akademisk bakgrund. Denna inflyttning skapar möjligheter och säkerställer befolkningstillväxt i hela länet på sikt.

Samtidigt står länet inför en stor utmaning när många sysselsatta går i pension de närmaste tio åren. Allt färre ska försörja allt fler. Det betyder att det finns risk för arbetskraftsbrist, vilket drabbar såväl länets näringsliv som skola, vård och omsorg. Antal personer i arbetsför ålder i länet minskar, framför allt bland dem som är födda i Sverige. Det innebär att utrikes födda är en viktig resurs för att säkra länets tillgång till arbetskraft och för att underlätta generationsväxlingen på arbetsmarknaden.

För att Västmanland bättre ska kunna ta tillvara de utrikes föddas potential krävs stora insatser i hela länet:

- Den kulturella och språkliga mångfalden i Västmanland är en tillgång i en alltmer globaliserad värld. Fler utrikes födda, inte minst kvinnorna, måste få bättre förutsättningar för att kunna försörja sig på eget arbete eller företagande.
- Kompetensförsörjnings- och arbetsmarknadsfrågor kommer att spela allt större roll genom den ökande nationella, men även globala, konkurrensen om arbetskraften. Det är angeläget att såväl privata som offentliga arbetsgivare i hela länet skapar förutsättningar för en bredare rekrytering för att utrikes födda ska kunna ta sig in på arbetsmarknaden. Det krävs även ett aktivt arbete från ansvariga aktörer med att rusta och matcha enskilda kvinnor och män för arbetsmarknaden.
- För att kunna säkra framtidens kompetensförsörjning är det viktigt att alla, oavsett bakgrund, får möjlighet till likvärdig skolgång och utbildning.

Västmanland har ett centralt läge i den expansiva Östra Mellansverigeregionen. Länet ligger centralt i en region med stora orter som Västerås, Stockholm, Uppsala, Örebro, Eskilstuna och Falun/Borlänge inom relativt nära avstånd. Detta ger goda möjligheter för tillväxt, men ställer också krav:

- För att vara konkurrenskraftig krävs attraktiva boendemiljöer med ett varierat utbud av bostäder av olika typer och upplåtelseformer.
- Goda utbildningsmöjligheter är en viktig faktor vid valet av bostadsort.
- Ett rikt utbud av kultur och fritidsaktiviteter.
- Den funktionella arbetsmarknadsregionen blir allt större. Goda möjligheter för arbetspendling krävs för att länets invånare ska få tillgång till en bred arbetsmarknad och för att länets företag och offentliga verksamheter ska få tillgång till arbetskraft med rätt kompetens. En utmaning är att få arbetspendlingen miljömässigt och socialt hållbar.
- Närheten till Mälaren och dess hamnar underlättar export och import.
- Informationsteknik har blivit en integrerad del av människors vardag, där digitala tjänster används dagligen både privat och i arbetsliv och skola. Tillgången till bredband behöver förbättras för att såväl företag som enskilda ska få tillgång till kvalificerad IT oberoende av var i länet de är verksamma. Utbudet av IT-baserade tjänster behöver utvecklas för att öka tillgänglighet och effektivitet hos företag och offentlig verksamhet.

Västmanland har goda förutsättningar för att utveckla arbetspendlingen både inom länet och till angränsande län. Arbetspendlingen är en förutsättning för tillväxt i hela länet. För att arbetspendlingen ska bli miljömässigt hållbar behöver kollektivtrafikens andel öka väsentligt från dagens relativt låga nivå. Eftersom endast järnvägen kan erbjuda acceptabla restider på längre sträckor behöver trafikutbudet öka. Detta kräver i sin tur en utbyggd infrastruktur. Ett gott underhåll krävs av både infrastruktur och tåg för att ge hög säkerhet och punktlighet. Resenärerna i Mälardalen upplever idag att uppdelningen av kollektivtrafiken på olika operatörer med olika taxe- och biljettsystem är ett hinder för deras resande. Effektiva bytespunkter är centrala för att arbetspendlare ska välja kollektivtrafiken.

Västmanland erbjuder en god livsmiljö. En god livsmiljö är viktig för ett attraktivt Västmanland. I detta inryms ett antal utmaningar:

- En fortsatt befolkningsökning förutsätter ett ökat bostadsbyggande. De senaste åren har nybyggandet inte nått upp till de nivåer som befolkningsökningen kräver. Från att tidigare endast några kommuner haft bostadsbrist är det nu brist på vissa typer av bostäder i så gott som alla länets kommuner. Behovet av bostäder för nyanlända flyktingar/invandrare är i många kommuner större än tillgången. Bristen på lämpliga bostäder utgör därmed ett allvarligt hinder för integrationen. Det gäller även för grupper som av olika sociala skäl behöver få tillgång till en egen bostad.
- Västmanlänningarnas hälsa behöver förbättras och ohälsa förebyggas. Orsakerna till bristande hälsa är ofta levnadsvanorna, vilka i sin tur är kopplade till utbildningsnivå och andra socioekonomiska förhållanden. Det är angeläget att arbeta med de sociala faktorer, livsstilsfaktorer och livsstilsvillkor som påverkar hälsan positivt. För ungdomar är psykisk hälsa hos flickor och övervikt hos pojkar områden som särskilt behöver uppmärksammas. Förebyggande insatser mot skador av alkohol, narkotika, dopning och tobak behövs i ökad utsträckning för att västmanlänningarnas hälsa ska bli bättre.
- Västmanlänningarna ska kunna dricka rent vatten, andas frisk luft, sova ostörda av buller, njuta av en variationsrik natur och äta närproducerad mat.
- I en god livsmiljö ingår också att skapa en större trygghet i den yttre miljön och att bekämpa våld i hemmet, vilket framförallt drabbar kvinnor och barn.
- Möjligheten för människor att tillsammans med andra påverka sin egen miljö och livssituation är viktig och skapar delaktighet i samhällslivet.

Västmanlands utbildningssystem matchar arbetslivets behov av kompetens. Ett specialiserat och kunskapsintensivt näringsliv ställer höga krav på kompetens hos arbetskraften. Åtgärder för bättre matchning är en förutsättning för fortsatt tillväxt. Kompetensförsörjningen till vård, skola och omsorg behöver säkerställas för att behålla den kvalitet och service som krävs. Västmanland har en relativt hög andel lågutbildade och grupper som har svårt att finna ett arbete. Det råder samtidigt brist på arbetskraft inom mer kvalificerade yrken och många företag och organisationer upplever rekryteringsproblem. Detta är ett hot mot tillväxt och välfärd i länet. För att kunna säkra framtidens kompetensförsörjning är det viktigt att alla, oavsett bakgrund, får möjlighet till likvärdig skolgång och utbildning. Alla elever ska få kunskaper och färdigheter som stärker deras valmöjligheter vad gäller arbete eller fortsatta studier. Centralt för länets kompetensförsörjning är att allas drivkrafter och resurser används och att ingen upplever att de utsätts för diskriminering.

Elever som har kommit till Sverige före skolstart har samma skolresultat som svenskfödda elever. Elever som har anlänt sent till Sverige, efter skolstart, har sämre resultat än andra grupper, vilket kräver särskilda insatser. Länetns pojkar behöver i högre grad än nu fullfölja gymnasieutbildning och gå vidare till utbildning på högskolenivå. Utbildningsvalen är fortfarande väldigt könstraditionella, både på gymnasie- och högskolenivå.

Att utbildningarna fungerar väl på grundskole- och gymnasienivå är grundläggande för en hög kunskapsnivå i samhället. Viktiga resurser för en höjd kompetens är länets högskoleutbildningar, vid Mälardalens högskola samt vid Skogsmästarskolan, Sveriges lantbruksuniversitet, i Skinnskatteberg och hippologprogrammet vid Ridskolan Strömsholm. För att långsiktigt stärka förutsättningarna för regional utveckling behövs tillgång till högskoleutbildning och internationellt väl etablerad forskning inom flera områden som lärarutbildningar, ekonomiutbildningar, hälso- och välfärdsutbildningar och teknikutbildningar.

Ett sätt att utveckla högre utbildning och forskning av god vetenskaplig kvalitet är samproduktion mellan Mälardalens högskola och aktörer inom såväl privat som offentlig sektor. För att stärka kompetensen i länet är det också viktigt att utveckla samarbetet mellan Västmanlands sjukhus, Akademiska sjukhuset i Uppsala och Karolinska Institutet i Stockholm. Förbättrade pendlingsmöjligheter ökar också tillgängligheten till högskoleutbildning med annan inriktning på andra orter i Östra Mellansverige och möjligheten att rekrytera lärare och forskare till Mälardalens högskola från andra delar av Mälardalsregionen.

Västmanlands näringsliv, med inriktning på kunskapsintensiv tillverkningsindustri, har flera styrkeområden. Länet har flera världsledande storföretag inom styrkeområden som:

- automation
- järnväg
- energi
- välfärd och hälsa.

I de stora bolagen finns en stark forsknings- och utvecklingsverksamhet med fokus på ingenjörskunnande. Det gör att länets forskningssatsningar huvudsakligen är koncentrerade till de stora företagen. Mönstret med beroende av storföretagen ses även inom export och innovationsförmåga, där majoriteten av de små och medelstora företagen har storbolagen som kunder. Näringslivets relativt starka fokusering på några få branscher gör också att innovationsförmågan, som utvecklas genom intryck och i brytningen mot andra frågor, områden och kompetenser, begränsas. Att öka antalet nya företag samt forskning och utveckling bland små och medelstora företag är en önskvärd utveckling och förutsättning för att stärka länets näringsliv.

Tillgången till arbetskraft med rätt kompetens är en kritisk tillväxtfaktor. Traditionella könsbundna val begränsar individernas valfrihet och begränsar såväl företagens som de offentliga verksamheternas tillgång till arbetskraft med rätt kompetens. Ökade förutsättningar för kvinnors företagande i hela länet skulle inte bara öka kvinnors förvärvsfrekvens utan även bidra till länets tillväxt.

Möjligheter till återupptagen gruvdrift. Möjligheten till återupptagen gruvdrift kräver planering. Gruvnäringen har intresse av att starta gruvbrytning i Sala, Norberg och Skinnskatteberg och på sikt även i Fagersta. En återetablering av gruvbrytning skulle innebära nya arbetstillfällen och en möjlighet till ökad inflyttning till de berörda kommunerna och deras grannkommuner. Planer för miljöbeaktande, vad som händer efter exploatering och andra eventuella oförutsedda händelser behövs.

Förutom tillgång till bostäder och arbetskraft med rätt kompetens krävs fungerande infrastruktur som kan hantera såväl tunga godstransporter som arbetspendling. Upprustningen av Södertälje sluss och Mälarfleden innebär att större och säkrare fartyg kan trafikera Mälarhusarna på en säkrare färdled. Detta skapar, tillsammans med investeringar i hamnarna, nya möjligheter för transport av malm och insatsprodukter för gruvdriften, liksom för det transportintensiva näringslivet i övrigt inom upptagningsområdet.

Klimatförändringarna innebär möjligheter och utmaningar i framtiden. Klimatförändringarna märks successivt under mycket lång tid. Konsekvenserna av ökad temperatur och ökad nederbörd och en förändrad fördelning av nederbörden över året behöver i flera avseenden uppmärksammas redan i dagens planering. Ökade risker för översvämningar med åtföljande risker för skred och ras påverkar var bebyggelse kan lokaliseras på ett säkert sätt med tanke på bebyggelsens långa livslängd. Ett varmare klimat ger förutsättningar för ökad produktion inom jord- och skogsbruket och odling av nya grödor, men medför också ökade risker för nya skadeinsekter och svampar. Den framtida dricksvattenförsörjningen behöver säkras.

Energiomställningen till ett fossilfritt Sverige innebär utvecklade möjligheter för länet. Västmanland har gynnsamma förutsättningar inom energiområdet för att uppnå en långsiktigt hållbar energianvändning. Länets skogs- och åkermark ger en god grund för framställning av energiråvara.

I hela länet finns flera världsledande exportföretag inom området energiteknik. Genom en global omställning mot en fossilfri energianvändning skapas efterfrågan på miljövänlig energiteknik och därmed ökade exportmöjligheter. Här verkar även en rad mindre entreprenörer och flera av dem har produktion igång. Fjärrvärmens i länet är väl utbyggd och länets energiföretag arbetar aktivt för omställning till en fossilfri produktion. Länet har stor kompetens inom energiområdet genom till exempel Mälardalens högskola, Lantbrukarnas Riksförbund, Mälarenergi AB, Sala-Heby Energi samt ABB.

Västmanland har potential för en utvecklad besöksnäring. De riksintressanta natur- och kulturmiljövärden som finns i länet är en viktig resurs för besöksnäringen. Värdena behöver bevaras, vårdas och utvecklas på ett väl planerat sätt och i bred samverkan för att ge förutsättning för en långsiktigt hållbar utveckling. Länets artrika naturområden ligger nära befolkningstäta områden. Detta erbjuder utvecklingsmöjligheter för såväl nationellt som internationellt efterfrågad ekoturism. Exempel på tillgångar för nationell och internationell turism är:

- Bergslagens industrihistoria med världsarvet Engelsbergs bruk, Oljeön, Röda jorden, Lapphyttan och Sala Silvergruva samt bruksmiljöerna i Hedströmmens, Kolbäcksåns och Sagåns dalgångar.
- Mälaren med slottsmiljöer och rika naturmiljöer, till exempel Ängsö, Tidö, Strömsholm och ekhagarna i Kungsör.

- Anundshögsområdet i Västerås erbjuder en imponerande fornlämningsmiljö.
- Strömsholm – ett hästsportcentrum med nationell attraktionskraft.
- De medeltida städerna Arboga och Västerås.
- Museistråket – vandringsleden mellan Köpings alla intressanta museer.
- Västerås som länets största stad, med de välbesökta Rocklundaarenorna och regionala handelscentrum.

4. Genomförande i samverkan

En stark sammanhållning i länet är grunden för ett framgångsrikt genomförande av RUP.

Länsstyrelsen ansvarar för att samordna genomförandet av RUP och initierar aktiviteter inom insatsområdena. För specifika insatser eller handlingsinriktningar ansvarar berörda aktörer. Arbetet med att genomföra RUP sker i nära samverkan med övriga aktörer och i så stor utsträckning som möjligt inom ramen för redan etablerade mötesplatser och fora. Inom de olika insatsområdena finns särskilda samarbetsorgan och nätverk för förankring där även andra samarbetspartners från hela länets näringsliv, lärosäten, organisationer och myndigheter ingår. Exempel på detta finns under respektive insatsområde.

På övergripande nivå samordnar Länsstyrelsen arbetet med landstingets och kommunernas politiska ledningar i SUV¹ och i Västmanlands Kommuner och Landstings (VKL) styrelse och utökade presidium. För att stärka och säkerställa genomförandet av RUP tillsätts en styrgrupp bestående av landshövdingen, ordförande för VKL och landstingsstyrelsens ordförande. Landshövdingen är sammankallande.

Ekonomiska resurser för tillväxtarbetet finns inte bara hos Länsstyrelsen, utan även hos landstinget och kommunerna, andra offentliga aktörer samt privata aktörer. Genom att det regionala utvecklingskapitalet läggs samman i gemensamma satsningar kan bättre och mer långsiktigt hållbara resultat nås. De regionala medlen kan användas för medfinansiering i EU-projekt och till nationella utvecklingsmedel. RUP är även länets utgångspunkt för att gemensamt med andra län formulera utvecklingsprogram med EU-finansiering.

Med RUP som grund stärks länets möjligheter att få del av de resurserna. Inom många områden är länet för litet för att ge tillräcklig tyngd i större sammanhang. Etablerade samarbeten finns därför i form av ÖMS-samarbetet² och andra organ i Östra Mellansverige samt inom Bergslagen. I genomförandet av EU:s strukturfondsprogram under 2014-2020 planeras för strategisk samordning och lärande på länsnivå för att öka möjligheterna att använda strukturfondernas resurser för länets utvecklingsbehov. Ibland görs detta tillsammans med andra inom ÖMS-området, ibland i egna satsningar i länet.

RUP ger underlag för en bred samsyn och gemensamma värderingar för Västmanland, vilket är viktigt när västmanländska deltagare samverkar med andra utanför länets gränser. När alla inom länet delar samma syn stärker vi länets intressen. Vår omvärld uppfattar oss då som ansvarstagande och seriösa.

---

1. SUV= Samordning för utveckling av Västmanlands län. SUV består av landshövdingen, landstingsstyrelsens ordförande och ordförandena i länets kommunstyrelser. Till SUV:s möten kallas också riksdagsledamöterna från Västmanlands län.

2. ÖMS= Östra Mellansverige.

5. Insatsområden

Det övergripande målet för det regionala utvecklingsprogrammet är en långsiktigt hållbar utveckling och tillväxt i hela Västmanlands län. Med utgångspunkt i detta övergripande mål och övriga mål samt länets styrkor och utvecklingsbehov har sex insatsområden valts:

- God livsmiljö
- Rätt kompetens
- Dynamiskt näringsliv
- Effektiva kommunikationer
- Hållbar energianvändning och klimatanpassning
- Stark regional attraktivitet

För varje insatsområde har mål, strategier och handlingsinriktningar formulerats.

Insatsområdena har i några fall kompletterats med nya strategier, som under de senaste åren har tagits fram i dialog mellan ansvariga aktörer, framför allt länets kommuner, landstinget och Länsstyrelsen. Insatsområdet om kommunikationer har till exempel kompletterats med en strategi om bredband och digitalisering. Insatsområdet om energi har kompletterats med en strategi om klimatanpassning. Samtliga insatsområden har setts över och aktualiserats. Integrationsfrågorna har förtydligats inom ramen för de olika insatsområdena. Även avsnittet om bostadsförsörjning har utvecklats eftersom frågan har fått ökad aktualitet.

Ambitionen att lyfta fram den fysiska planeringen även på regional nivå finns kvar. Detta arbete har påbörjats, och kommer att utvecklas genom fortsatt metod- och förankringsarbete inom ramen för det fortsatta arbetet med RUP. Viktiga underlag för det arbetet blir den landskapskaraktärsanalys som togs fram 2012 och underlagsrapporten om fysisk planering från 2013. Utvecklingsarbetet fortsätter under de kommande åren.

5.1 God livsmiljö

Mål Västmanlands invånare har en god livsmiljö

Strategier och handlingsinriktningar

Utveckla möjligheterna för människor att skapa en god livsmiljö.	Utveckla delaktigheten i samhällslivet.	Arbeta för en god hälsa på lika villkor för alla människor.
↓	↓	↓
Skapa tillgång till en god och sund boendemiljö.	Stödja lokala initiativ där engagemang och delaktighet kan överbrygga språk-, generations- och kulturgränser.	Förbättra och arbeta förebyggande för den psykiska hälsan hos barn och unga vuxna.
Skapa jämställda och likvärdiga uppväxtvillkor för barnen i Västmanland.	Öka människors delaktighet och inflytande genom en jämställd och jämlik tillgång till samhällets resurser.	Öka andelen barn och unga vuxna som anser att deras upplevda hälsa är bra eller mycket bra.
Erbjuda god tillgång till såväl kommersiell som offentlig service i länets kommuner.	Öka kunskapen om hur vardagens val påverkar utvecklingen mot ett hållbart samhälle.	Arbeta förebyggande utifrån länets strategi om alkohol, narkotika, dopning och tobak.
Arbeta brottsförebyggande med ett samlat agerande på länsnivå.		Arbeta för stöd till våldsutsatta och förebyggande av våld i nära relationer.

Indikatorer:

- Ökad befolkningstillväxt - alla kommuner ska växa och hela länet ska öka med 2 000 invånare per år fram till 2020.
- Ökat bostadsbyggande - alla kommuner ska bygga bostäder och hela länets bostadsbyggande ska öka med 1 000 bostäder per år fram till 2020.
- Ökad andel barn och unga vuxna som uppger att deras hälsa är bra eller mycket bra.
- Minskad andel anmälda brott per 1 000 invånare.
- Ökad andel nyanlända flyktingar som har arbete inom två år.
- Försörjningsmättet³.
- Minskade halter av skadliga ämnen i mark, luft och vatten. Följs upp inom ramen för den årliga miljöuppföljningen.

5.1.1 Utgångspunkter

En god livsmiljö som ger trygghet, välbefinnande och möjlighet att påverka sin egen livssituation är ett grundläggande behov hos alla människor. Andra frågor av betydelse för en god livsmiljö lyfts även under insatsområdena "Effektiva kommunikationer" och "Stark regional attraktivitet".

3. Försörjningsmättet ger en sammanlagd bild av utbetald offentlig försörjning över tid. Försörjningsmättet mäter utbetald offentlig ersättning i kronor per invånare i arbetsför ålder (och dag).

5.1.2 Mål

Västmanlands invånare har en god livsmiljö.

Målet med insatsområdet är att skapa förutsättningar för en god livskvalitet där hälsa, vård och omsorg om såväl individen som miljön är vägledande. Tillgång till rent dricksvatten och livsmedel av god kvalitet är viktigt för en god hälsa. Kvinnor och män i länet ska känna sig trygga att bo och verka i Västmanland. Tillgången till studentbostäder är en förutsättning för att behålla och attrahera studenter till länet och på sikt för länets kompetensutveckling och konkurrenskraft. Invånarna ska känna delaktighet i samhället, ha inflytande över sin egen livssituation och genom engagemang få ökad kunskap och förståelse för andra kulturer.

5.1.3 Strategier och handlingsinriktningar

Strategi

Utveckla möjligheterna för människor att skapa en god livsmiljö.

Att bo och verka i Västmanland ska innebära trygghet när det gäller den totala livsmiljön. Den byggda miljön är central för att säkerställa grundläggande behov i samhället, liksom tillgång till en bra bostad. Kulturvanor skapas tidigt i livet och samhället har en viktig uppgift att ge likvärdiga förutsättningar när det gäller tillgång till kultur för alla barn. Även vanan att ägna sig åt ett aktivt fritidsliv där rörelse, frisk luft och välbefinnande bör ingå skapas tidigt. Naturreservat som både befrämjar biologisk mångfald och är tillgängliga för besökare är värdefulla inslag som främjar en sådan ambition.

Det förebyggande arbetet när det gäller alkohol- och narkotikafrågor har stark koppling till det brottsförebyggande arbetet. Mäns våld i nära relationer är omfattande och utbrett i länet. Det får förödande konsekvenser för drabbade kvinnor och barn. Kraftfulla åtgärder, såväl förebyggande och akuta som långsiktiga, behöver genomföras i bred samverkan.

Handlingsinriktningar

Skapa tillgång till en god och sund boendemiljö.

En utvecklad bostadsmarknad är en viktig framgångsfaktor i hela länets arbete för ökad sysselsättning, ökat företagande, väl fungerande integration och tillväxt. Därför behövs förutsättningar för byggande i länets kommuner som är anpassade till den långsiktiga efterfrågan och att nybyggnandet sker i sådan takt att det svarar mot befolkningsutvecklingen. Tillgången till bra boendemiljöerna ska vara god och likvärdig, oavsett om boendet finns i tätort eller på landsbygd. Upplåtelseformen ska vara varierad. Insatser behövs för att erbjuda boende för olika målgrupper - ungdomar, äldre och även för dem som lever i utanförskap.

Skapa jämställda och likvärdiga uppväxtvillkor för barnen i Västmanland.

För att arbetet med barn- och ungdomskultur ska stimuleras bör nätverk mellan skola, kulturliv och olika fritidsverksamheter stärkas.

Erbjuda god tillgång till såväl kommersiell som offentlig service i länets kommuner.

Tillgången till service har betydelse för en bygds attraktivitet. Samverkan och nätverksarbete i olika former bör stödjas. Det lokala engagemanget bör tas till vara och nya och innovativa lösningar uppmuntras. Den lokala entreprenörens roll kan stärkas genom till exempel kompetensutvecklingsinsatser.

Arbeta brottsförebyggande med ett samlat agerande på länsnivå.

Det brottsförebyggande arbetet i länet ska syfta till att minska brottsligheten och öka medbor-

garnas trygghet. Det ska bedrivas i en så bred samverkan som möjligt. Samtidigt är tydlighet i ansvarsfördelningen viktig. För att få genomslag för de insatser som görs, bör personer från såväl offentlig som privat och ideell sektor engageras och tillsammans verka för en tryggare miljö. Stöd till lokala brottsförebyggande råd bör prioriteras. Arbetet med frågorna i kommunerna bör ges tillräckliga mandat och resurser. Ett gemensamt agerande på länsnivå, där erfarenheter och synpunkter från de lokala grupperna tas tillvara, bör eftersträvas.

Strategi

Utveckla delaktigheten i samhällslivet.

Kulturinstitutioner, folkbildning och övrigt föreningsliv verkar som mötesplatser i länet där kreativitet och förnyelse stimuleras. Människor möts i vardaglig samverkan och sociala kontakter utvecklas, vilket främjar ömsesidig tillit. Att stå utanför arbetsmarknaden och inte ha möjlighet att påverka sin arbetssituation skapar en brist på delaktighet och inflytande. Även utbildningsnivå, sociala nätverk, kultur, språk, funktionsnedsättning, föreningsliv, jämlikhet, jämställdhet och etniskt ursprung är avgörande faktorer för människors känsla av delaktighet i samhället. Konkreta insatser är exempelvis bra skolor och goda skolresultat för alla, arbete och meningsfull sysselsättning till alla, en generellt god fysisk och psykisk hälsa, nybyggnation av bostäder med ökad variation samt insatser för att minska diskriminering på bostads- och arbetsmarknaden.

Handlingsinriktningar

Stödja lokala initiativ där engagemang och delaktighet kan överbrygga generations- och kulturgränser.

Västmanland bör sträva efter en samhällsplanering som bygger på människors engagemang. Det aktiva föreningslivet är en tillgång. Verksamheter som skapar en trygg social gemenskap och medverkar till att såväl generationsgränser som kulturella och etniska gränser suddas ut, är viktiga för länets utveckling. Det lokala engagemanget kan vara en resurs för samhället genom en hög pedagogisk kvalitet och flexibla metoder som stimulerar människors lärande och därmed skapar en ökad förståelse för alla människors lika värde.

Öka människors delaktighet och inflytande genom en jämställd och jämlik tillgång till samhällets resurser.

Den offentliga servicen i länet ska vara jämställd, det vill säga utföras på lika villkor för kvinnor och män, flickor och pojkar. Såväl etnisk som social segregation bör motverkas. Insatser som stärker självkänsla och känsla av tillhörighet i samhället bör prioriteras. Tillgång till arbete och egenförsörjning för kvinnor och män med utländsk bakgrund eller funktionsnedsättning är en avgörande faktor.

Öka kunskapen om hur vardagens val påverkar utvecklingen mot ett hållbart samhälle.

Skolan har en central roll i sammanhanget. Det är till exempel viktigt att värna, vårda och visa upp de naturvärden vi vill bevara. Nyfikna barn vill lära sig om naturen, vilket bör stimuleras.

Sammanslutningar av människor med intresse för konsument- och miljöfrågor kan bidra till ökad kunskap och ökat medvetande hos konsumenterna. De val vi gör i dag påverkar vilket samhälle vi får i morgon.

Strategi

Arbeta för en god hälsa på lika villkor för alla människor i Västmanland.

Med en god hälsa på lika villkor menas att insatserna bör ha människans behov av integritet och valfrihet som grund och bygga på sambandet mellan hälsans villkor och individens förutsättningar. Den enskilde individen har ett eget ansvar för sin hälsa och olika samhällsaktörer ska sprida kun-

skap kring och stödja ett hälsosamt liv och underlätta hälsosamma val. När målet har uppnåtts har den största förbättringen i hälsa skett hos de individer som tidigare hade den största ohälsan.

Målet nås genom att utveckla en långsiktigt stark samverkan om kompetens inom folkhälsoarbetet i länet.

- Tydlig ansvars- och rollfördelning för samverkande parter.
- En gemensam strategi som ger ett likartat förhållningssätt och budskap.
- Gemensamma finansieringslösningar som bättre utnyttjar befintliga resurser.
- Ökad samlad folkhälsovetenskaplig kompetens.

Handlingsinriktningar

Förbättra den psykiska hälsan hos barn och unga vuxna.

Den psykiska ohälsan ska minska, särskilt hos yngre kvinnor. Insatser behövs för att öka den psykiska hälsan för barn och unga vuxna. Särskilt behöver hälsan främjas hos individer med den största ohälsan.

Öka andelen barn och unga vuxna som anser att deras upplevda hälsa är bra eller mycket bra.

Ökade insatser för att minska nyrekryteringen till och bruket av alkohol, narkotika, dopning och tobak behövs. Det behövs även insatser för att förebygga självskadebeteende, anorexi och andra destruktiva beteenden. Detta arbete sker bäst i nära samarbete mellan kommunernas skolor, skolhälsovården och landstingets ungdomsmottagningar.

Arbeta förebyggande utifrån länets strategi om alkohol, narkotika, dopning och tobak.

Alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet är ett av flera folkhälsoområden och en viktig utvecklingsfråga för kommunerna och länet. Genom förebyggande insatser skapas förutsättningar för Västmanlands utveckling och tillväxt. Insatser måste komma tidigt och ske i nära samarbete mellan kommunernas skolor och andra inblandade aktörer.

Arbeta för stöd till våldsutsatta och förebyggande av våld i nära relationer.

Behovet av myndighetskontakter för våldsutsatta kan vara omfattande och beröra flera olika myndigheter. Väl fungerande stödinsatser förutsätter därför hög grad av samverkan mellan myndigheterna och även med de ideella föreningar som bedriver stödarbete inom området. Kvinnor, barn och män ska få rätt stöd och hjälp, samt sina rättigheter tillgodosedda. Våldet ska förebyggas genom gemensamma insatser.

5.1.4 Genomförande

Insatsområdets strategier och handlingsinriktningar konkretiseras bland annat genom:

- Länsstrategi för folkhälsoarbete framtagen under ledning av landstinget.
- Länsstyrelsens strategi för alkohol, narkotika, dopning och tobak i Västmanland 2014-2016.
- Länsstyrelsens strategi för jämställdhetsintegrering i Västmanlands län 2014-2016.
- Länsstyrelsens arbete med att ta fram en strategi för länet utifrån regeringens tio mål för friluftslivet.
- Överenskommelse om samarbete om flyktingintegrationen i Västmanlands län 2008-2014.
- Kommunernas översiktsplanering, bostadsförsörjningsplanering och planering av kommunal service till medborgarna.
- Länsstyrelsens arbete med åtgärdsplan för de nationella miljömålen.

5.2 Rätt kompetens

Mål

Västmanlands arbetsliv har tillgång till rätt kompetens

Strategier och handlingsinriktningar

Utveckla skolan så att alla elever når skolans mål och sin egen fulla potential.	Förbättra samverkan mellan utbildning och arbetsliv.	Utnyttja utbildningsresurserna effektivare
↓	↓	↓
Erbjuda väl fungerande grund- och gymnasieskolor för alla.	Erbjuda ett system för arbetsplatsförlagd utbildning.	Utveckla en länsgemensam vägledning.
Stödja Mälardalens högskola i arbetet med att profilera MDH som den högskola som har bäst samverkan med arbetslivet och där studenterna får arbete efter studierna.	Utbildningsplanera för att säkerställa arbetslivets efterfrågan på kompetens.	Stärka vuxenutbildningen.
Stärka och utveckla Mälardalens kompetenscentrum för lärande (MKL) inom ramen för Mälardalens högskola.	Hjälpa ungdomar och arbetslösa i deras val för utbildning och jobb.	Utveckla en gemensam resurs för stärkt validering.
Stärka ungas kunskaper och intresse för matematik och teknik.	Stödja Mälardalens kompetenscentrum för hälsa och välfärd (MKHV) för att främja hög kvalitet i vård- och omsorg, utbildningar och forskning inom området hälsa och välfärd.	

Indikatorer:

- Alla flickor och pojkar når behörighet till gymnasieskolan.
- Hälften av de flickor och pojkar som avslutat gymnasieskolan går vidare till eftergymnasiala studier inom tre år.
- Minskad andel företag/organisationer som anger svårighet att hitta rätt arbetskraft vid rekryteringar.
- Ökad andel sysselsatta av den totala befolkningen (uppdelat på svenskfödda, utrikesfödda, kvinnor respektive män).
- Ökad andel förstahandssökande till ingenjörsutbildningar.
- Kopplingen mellan kön och valda ämnen och program till gymnasiet är brutet år 2020.

5.2.1 Utgångspunkter

Det finns i hela länet en väl förankrad insikt om en matchningsproblematik, att länet har en generell sett låg utbildningsnivå, att länet fortsättningsvis kommer att behöva spetskompetens och att det behövs ett mer entreprenöriellt förhållningssätt. Målet tar sin utgångspunkt i en samsyn på kompetensförsörjningsbehoven i hela länets arbetsliv. Fokus ligger på att skapa helhetssyn, samsyn och samordning för att lösa konkreta och gemensamma utmaningar.

5.2.2 Mål

Västmanlands arbetsliv har tillgång till rätt kompetens.

Målet inkluderar en långsiktigt hållbar kunskaps- och kompetensutveckling för alla västmanlänningar. Det innebär att länet behöver en länsövergripande höjning och breddning av kompetensen. Fokus på kommande insatser ligger inom två målområden: ”högre utbildningsnivå – lust till lärande” och ”effektivare matchning – utbildningsplanering och utveckling i samverkan med arbetslivet”.

Den grundläggande frågeställningen är hur länet kan säkerställa att alla elever, både flickor och pojkar, når skolans mål och sin egen fulla potential. Skolans alla stadier, från förskola till högskoleutbildning och forskning, måste hålla en genomgående hög nivå. Målet är att kunskapsresultaten förbättras och att skillnader beroende på kön, etnicitet, funktionsnedsättning och social bakgrund minskar.

5.2.3 Strategier och handlingsinriktningar

Strategi

Utveckla skolan så att alla elever når skolans mål och sin egen fulla potential.

För att nå målen behöver Västmanland säkerställa att länet kan erbjuda en kvalitativ utbildning på alla nivåer. Lärarutbildningen framhålls särskilt - att länet med bas i forskningen kan kompetensutveckla befintlig lärarkår, samt att länet kan bedriva konkreta skolutvecklingsprojekt med forskningsbas i grundskolor och gymnasier.

Handlingsinriktningar

Stödja Mälardalens högskola i arbetet med att profilera MDH som den högskola som har bäst samverkan med arbetslivet och där studenterna får arbete efter studierna.

Mälardalens högskola med cirka 13 000 studenter och cirka 900 anställda i Västerås och Eskilstuna är en av Sveriges större högskolor. Högskolan erbjuder ekonomiutbildningar, hälso- och välfärdsutbildningar, lärarutbildningar och teknikutbildningar. Vid MDH bedrivs kvalificerad forskning och forskarutbildning inom sex forskningsinriktningar med tydlig koppling till de fyra utbildningsområdena. Bred samverkan och samproduktion med näringsliv och offentlig sektor i regionen är en framgångsfaktor för utvecklingen av Mälardalens högskola till en motor för Västmanlands utveckling.

Mälardalens högskola har stor betydelse som regional kompetensförsörjare. Omkring hälften av studenterna rekryteras från Västmanlands och Sörmlands län. Efter studierna väljer en mycket stor andel av studenterna att bo kvar och arbeta i regionen. Insatser är angelägna för att öka forskningsanslagen från staten till Mälardalens högskola för att säkerställa högskolans möjlighet att fortsätta ge lärarutbildning och vård- och omsorgsutbildning som kan försörja regionen med kompetenta lärare, forskollärare och sjuksköterskor. Ökade forskningsanslag möjliggör också ett ytterligare utvecklat samarbete med näringslivet inom länets styrkeområden automation, järnväg, energi och välfärd och hälsa. Nya former och tekniker för uppdragsutbildning kan bidra till bättre kompetensförsörjning för arbetslivet.

Stärka och utveckla Mälardalens kompetenscentrum för lärande (MKL) inom ramen för Mälardalens högskola.

Detta sker genom att utveckla Mälardalens kompetenscentrum för lärande (MKL). MKL bör också utvecklas så att det säkerställer insatser i hela länet.

Stärka och utveckla Mälardalens kompetenscentrum för hälsa och välfärd (MKHV) inom ramen för Mälardalens högskola.

Det övergripande målet är att främja hög kvalitet i verksamheter, utbildningar och forskning inom området hälsa och välfärd genom delprojekt med ömsesidigt kunskapsutbyte i verksamhetsutveckling, utbildning och samordning.

Stärka ungas kunskaper och intresse för matematik och teknik för att attrahera fler ingenjörstudenter till Mälardalens högskola och därmed kompetens till länets företag.

En långsiktig kompetensförsörjning inom teknikområdet, som är en viktig del av länets näringsliv, kräver gemensamma och riktade insatser för att stärka ungas kompetens inom matematik och teknik och därmed såväl förutsättningar som intresse för ingenjörstudier.

Strategi

Förbättra samverkan mellan utbildning och arbetsliv.

Det behövs ett effektivare samarbete mellan utbildningsaktörer (kommunala, statliga och privata) och arbetslivet (näringslivet, kommuner och landsting och andra offentliga arbetsgivare). Inom strategin ryms åtgärder som länsgemensamma funktioner för uppdragsutbildning, praktiksamordning och utvecklade bransch-, kluster- och collegestrukturer. Här ingår också fortsatt utveckling av folkhögskolan, yrkeshögskolan, Mälardalens högskola, Skogsmästarskolan och hippologprogrammet vid Ridskolan Strömsholm utifrån respektive aktörers behov och nuläge. I strategin ingår även att utveckla en länsövergripande funktion med ansvar för analyser av framtida kompetensbehov.

Handlingsinriktningar

Erbjuda ett system för arbetsplatsförlagd utbildning och praktik.

Ett system för arbetsplatsförlagd utbildning och praktik som gynnar både individ och arbetsliv bör utvecklas. En tydlig struktur för att underlätta samarbetet i länet med avseende på arbetsplatsförlagd utbildning och praktik behöver utvecklas i samverkan mellan arbetsgivare och utbildningssamordnare.

Utbildningsplanera för att säkerställa arbetslivets efterfrågan på kompetens.

Enhetliga och länsgemensamma analysmodeller som beskriver arbetslivets efterfrågan på 3-5 års sikt och som kan nyttjas av såväl utbildningssystemet som arbetslivet utvecklas. En länsgemensam funktion bör skapas som bland annat får i uppdrag att uppdatera analyserna årligen i samarbete med arbetslivets branscher och/eller kluster för kontinuitet och ständig aktualisering samt sammanställa kompetensförsörjningsbehov branschvis och länsövergripande.

Hjälpa ungdomar och arbetslösa i deras val för utbildning och jobb.

Ungdomar och arbetslösa behöver stöd i sina val för utbildning och jobb med aktuell och relevant information om branscher, yrken och karriärvägar. Informationen behöver utformas så att den uppmuntrar till könsobundna val för att bredda företagets rekryteringsbas och för att möjliggöra bättre utvecklingsmöjligheter för både flickor och pojkar. Samarbete med branscher och kluster om olika branschens karriärvägar och arbetskraftsbehov på 3-5 års sikt utvecklas.

Strategi

Utnyttja utbildningsresurserna effektivare

Samarbete kring utbildningsresurserna mellan framför allt länets kommuner inom områdena validering, vuxenutbildning och vägledning behöver utvecklas. Områdena preciseras nedan.

Handlingsinriktningar

Utveckla en länsgemensam vägledning.

Elever i grundskolan behöver få relevant information av och om arbetsmarknaden och arbetslivet. En länsgemensam resurs för att stötta studie- och yrkesvägledare i deras uppdrag behövs.

Den länsgemensamma vägledningsfunktionen bör ansvara för kontakter med branschorganisationer och utbildningsanordnare, kompetensutvecklingsinsatser och metodutveckling samt Vägledarforum. Den bör även ansvara för uppföljning av den regionala vägledningsplanen. Den regionala vägledningsplanen bör innehålla mål och insatser för att stärka vägledningen.

Stärka vuxenutbildningen.

Möjlighet till livslångt lärande på lika villkor bör erbjudas inom vuxenutbildningen. Ett "VästmannaVux" bör etableras för ökat samarbete mellan länets vuxenutbildningscentra. Exempel på insatser inom ett "VästmannaVux" är att erbjuda utbildningar och vägledning på nätet och att samordna resurser för vägledning av vuxna och gymnasieelever. Folkhögskola/folkbildning som alternativ studieform bör stärkas. Olika studiealternativ ska erbjudas kvinnor och män som står långt från arbetsmarknaden.

Utveckla en gemensam resurs för stärkt validering.

Reell kompetens behöver kunna valideras. Individerna ges möjlighet till kompletterande utbildningsinsatser för att lättare kunna få arbete. En länsgemensam resurs, för att stärka validering bör utvecklas.

5.2.4 Genomförande

Insatsområdets strategier och handlingsinriktningar konkretiseras bland annat genom

- Handlingsplanen "Växa i Västmanland"
- Arbetet inom Kompetensplattformen.

Med de här strategierna och handlingsinriktningarna kan Västmanland på ett samlat, effektivt och systematiskt sätt angripa utmaningen - att höja, bredda och spetsa kompetensen i länet för att klara de mindre ungdomskullarna och de stora pensionsavgångarna. På så sätt ökar vi förutsättningarna för att möta såväl det ökande kompetensgapet jämfört med riket, som de ökande kompetenskraven från arbetslivet.

5.3 Dynamiskt näringsliv

Mål Västmanland löser globala utmaningar

Strategier och handlingsinriktningar

Stärka det regionala ledarskapet för näringslivsutveckling	Utveckla och attrahera tillväxtföretag	Arbeta med utmaningsdriven utveckling
↓	↓	↓
Kommunicera bilden av Västmanland som en innovativ och dynamisk tillväxtregion.	Höja innovationskraften och kopplingen till forskning.	Utveckla automation, energi, järnväg samt välfärd och hälsa till nationella styrkeområden.
Utveckla ett gemensamt uppföljningssystem för innovations- och näringslivsinsatser.	Utveckla entreprenörskap och nyföretagande.	Arbeta tvärsektorielt över branschgränser och med hållbarhetsperspektiv.
Skapa en samordnad och långsiktig finansiering av länets styrkeområden och prioriterade utvecklingsområden.	Öka konkurrenskraften för små och medelstora företag.	

Indikatorer:

- Ökad andel export av BRP.
- Ökade investeringar i FoU i små och medelstora företag.
- Ökade investeringar totalt.
- Ökad andel riskkapital till länet.
- Ökat antal företagsetableringar i länet.

5.3.1 Utgångspunkter

Västmanland står starkt inom många områden. Den högteknologiska tillverkningsindustrin är framgångsrik. Näringslivet är världsledande bland annat inom automatisering, metallbearbetning och elkraft där länet har multinationella företag, forskningsmiljöer, starka underleverantörer och tjänsteföretag. I länets forskningsmiljöer inom både akademi och företag finns kunskap och kompetens med spets. Värdefullt utbyte sker inom länets kluster och affärsnätverk.

Världen står inför stora utmaningar. EU har fokus på strategiska investeringar för att möta flera av dem. Exempel är att minska miljöpåverkan, öka energieffektiviteten, utveckla nya transport- och infrastrukturlösningar och att bygga hållbara system för hälsa och välfärd. Inom flera av dessa områden har Västmanland konkurrenskraftiga och i vissa fall världsledande företag. Om länet kopplar utmaningarna till sina styrkeområden och till länets innovations- och utvecklingsarbete kan det ge länet ökad tillväxt. Sverige, och Västmanland, står starkt i internationella jämförelser av innovations- och konkurrenskraft. Men länet kan inte nöja sig med det när konkurrensen mel-

lan länder och företag ökar. Ingen enskild aktör har kunskap och resurser nog att möta sådana utmaningar. Genom att stärka innovationsklimatet bidrar länet inte bara till att möta de globala utmaningarna, utan också till hela Sveriges konkurrenskraft.

5.3.2 Mål

Västmanland löser globala utmaningar.

År 2020 har Västmanland en stark forsknings-, innovations- och entreprenörmiljö. Länet har världsledande miljöer inom akademi, institut och forsknings- och utvecklingsorganisationer. Västmanland är välkänt och en magnet för talanger, kapital och företagande. Länets starka och expansiva företag, framåtblickande offentliga organisationer och innovativa miljöer attraherar kvalificerade kvinnor och män, investerare och nya idéer och företag. De övergripande målen är: skapa tillväxt, höja innovationskraften och effektivisera samhällets stöd till näringslivsutveckling.

5.3.3 Strategier och handlingsinriktningar

Strategi

Stärka den regionala sammanhållningen för näringslivsutveckling.

En stark regional sammanhållning är en förutsättning för att nå länets mål och vision. Den uppnås bäst genom att använda befintliga nätverk och stärka deras uppdrag och mandat. En tydlig regional sammanhållning genererar en kraftfull utveckling av näringslivet, vilket i sin tur får betydelse för utvecklingen av den offentliga verksamheten. Sammanhållningen sätter en ambitionsnivå och skapar förutsättningar för hur länet stöttar tillväxtbolag och bygger nationella styrkeområden.

Handlingsinriktningar

Kommunicera bilden av Västmanland som en innovativ och dynamisk tillväxtregion.

Trots koncentrationen av flera välkända företag och världsledande kompetenser har Västmanland en otydlig identitet och kännedomen om länet är låg. Det ska förändras genom att strategiskt och långsiktigt kommunicera bilden av länets förmågor och kapacitet.

Utveckla ett gemensamt uppföljningssystem för innovations- och näringslivsinsatser.

En förutsättning för långsiktigt arbete är strategiska analyser, omvärldsbevakning och tydliga krav på resultat och effekter som följs upp av regionala finansiärer och näringslivsfrämjande aktörer. Länet vill stärka lärandet mellan verksamheter genom ett gemensamt uppföljningssystem för innovations- och näringslivsinsatser. Kompetensen i stödsystemet och länets strukturer för innovation och utveckling måste kontinuerligt utvecklas, för ökad mångfald och förnyelse.

Skapa en samordnad och långsiktig finansiering av länets styrkeområden och prioriterade utvecklingsområden.

Tydliga uppdrag inom prioriterade utvecklingsområden för näringslivet och ökat samarbete kring den regionala finansieringen ger förutsättningar för mer framgångsrikt arbete på nationell nivå och på EU-nivå. Långsiktiga satsningar skapar en grund för uppbyggnad av de organisationer och den samverkan som stöttar företagens utveckling.

Strategi

Utveckla och attrahera tillväxtföretag.

Länet ska attrahera och vara en grogrund för tillväxtföretag och entreprenörer. Kvinnor och män ska ges lika villkor för entreprenörskap, företagande och innovationsarbete. Tillgång till bredband är en grundförutsättning för utveckling av näringslivet. Små och medelstora företag behöver

möjlighet att satsa på forskning, innovation, internationalisering och kompetensutveckling för att mogna, växa och bli uthålligt konkurrenskraftiga. Arbetet ska vara långsiktigt.

Handlingsinriktningar

Höja innovationskraften och kopplingen till forskning.

Länets företag ska uppmuntras att öka sin forsknings- och innovationsförmåga. Det stärker företagens förmåga att ta fram nya erbjudanden och lösningar och att samarbeta med andra. Genom finansierings- och stödformer för olika verksamheter, inklusive en kunskapsintensiv tjänstesektor, och nya arbetssätt där stora och mindre företag arbetar tillsammans ökas kompetensen och riskbenägenheten. Länet ska stimulera ökat samarbete mellan individer i företag och utbildnings- och forskningsmiljöer. Det stärker verksamheterna och skapar förutsättningar för bättre forskning, relevanta utbildningar och för att nya företag skapas och utvecklas.

Utveckla entreprenörskap och nyföretagande.

Nystartade företag och entreprenörer ska stödjas genom förstärkta insatser vid start, utveckling och tillväxt. Genom att knyta ihop utvecklingskedjan från idé till kommersialisering kan företagen snabbare gå från start till framgångsrikt tillväxtbolag. Tillgång till riskkapital från flera aktörer och intressenter är en viktig komponent. Insatser behövs för att attrahera entreprenörer och kompetent kapital nationellt och internationellt. Inkubatorer och företagsklimat påverkar möjligheterna för nya företag att växa. Det är möten mellan människor som skapar innovationer. Därför behövs sociala nätverk, förebilder och mötesforum.

Öka konkurrenskraften för små och medelstora företag.

Länet ska fortsätta att skapa förutsättningar för små och medelstora företag i hela länet att växa sig större och starkare med behovsanpassade insatser för företagen och individerna i företagen. Det omfattar arbete med att öka ledningens vilja och förmåga att utveckla nya marknader, den egna verksamheten, kompetenta medarbetare och att bli bättre rustade att nå en internationell marknad. Etablering av nya näringar och större företag, där återetablering av gruvdrift i länet är ett utvecklingsområde, skapar också nya förutsättningar som bygger konkurrenskraftiga företag. Det i sin tur kräver stöd för näringslivsutveckling, tillgång till arbetskraft och ett kvantitativt och kvalitativt utbildningsutbud.

Strategi

Arbeta med utmaningsdriven utveckling.

Dagens globala utmaningar kan inte lösas av enskilda företag, regioner eller länder utan kräver nya arbetssätt och arbetsformer. Utvecklingen av nya lösningar och innovationer som tar avstamp i samhällsutvecklingen kallas utmaningsdriven utveckling. Fokus ligger inte bara på produkter, utan lika mycket på innovationer inom tjänster, affärsmodeller, organisations- och distributionsformer, socialt företagande, beteende- och samhällsförändringar, lösningar och säljmetoder för företag samt offentliga utvecklingsprocesser. Drivkraften kan vara gemensamma säljprocesser, tävlingar, innovativa beställningar och upphandlingsprocesser eller samhällsutmaningar i olika regioner.

Handlingsinriktningar

Utveckla automation, energi, järnväg samt välfärd och hälsoteknik till nationella styrkeområden.

Västmanlands fyra styrkeområden: automation, energi, järnväg samt välfärd och hälsa, ska fortsätta att stimulera byggandet av nationellt och internationellt kända spetskompetenser och företag. Här skapas miljöer med de bästa förutsättningarna för innovation och hållbar tillväxt. Plattformen som utvecklas kring länets styrkeområden ska skapa förnyelse i befintliga små och medelstora företag. Den kommer även att ge förutsättningar för att attrahera och bygga helt nya företag och

lösningar inom dessa områden. Så får Västmanland ett breddat näringsliv och utveckling av framtidens styrkeområden och näringar.

Arbeta tvärsektorielt över branschgränser och med hållbarhetsperspektiv

En utgångspunkt för förnyelse är tvärsektorielt samarbete. Därför ska länet arbeta med nya arbetssätt och modeller tvärs över branschgränser. Företag och individer från olika kompetensområden och med olika angreppssätt kan jobba ihop under lika villkor. I länet ska vi lära av varandra för att hitta lösningar på de globala utmaningarna. Samarbete kan också omfatta gemensamma utvecklingsområden. Inom exempelvis kompetensförsörjning, forskning och utbildning, internationalisering och finansiering ger det en kritisk massa och genomslagskraft nationellt. I korskopplingarna kommer nya branscher att kunna skapas och utvecklas.

5.3.4 Genomförande

Insatsområdets strategier och handlingsriktlinjer konkretiseras bland annat genom:

- Arbetet i Västmannarådet.
- Affärsplan Västmanland - en strategi för innovationskraft, näringslivsutveckling och regional tillväxt.
- Länsstyrelsens handlingsplan för jämställd regional tillväxt i Västmanland 2013-2014.

5.4 Effektiva kommunikationer

Mål Västmanland har effektiva kommunikationer som ger långsiktigt hållbar tillväxt i hela länet

Strategier och handlingsinriktningar

Stöd och utveckla flerkärnighet i Östra Mellansverige	Skapa ett integrerat godstransport-system	Skapa ett säkert och tillgängligt vägtransportssystem	Utnyttja de möjligheter som digitaliseringen ger
↓	↓	↓	↓
Utveckla och integrera kollektivtrafiksystemet i Östra Mellansverige.	Satsa på Mälarsjöfarten.	Utveckla det nationella vägnätet i länet.	Skapa IT som är lätt och säker att använda.
Inför en enhetlig taxa och ett gemensamt biljettsystem i Stockholm-Mälarenregionen.	Bygg ut kapacitet för kommande gruvdrift i Bergslagen.	Satsa på åtgärder för en säker vägtrafik.	Utveckla tjänster som skapar nytta.
Förläng det nya dubbelspåret genom Stockholm så att pendeltåg och regionalåg separeras och bygg ut till dubbelspår på övriga delar av Mälarenbanan.	Ta tillvara Västmanlands strategiska läge.	Satsa på gång- och cykeltrafiken.	Utveckla IT:s roll för samhällsutvecklingen.
Förbättra järnvägarnas kapacitet.		Förstärk drift och underhåll på länets allmänna vägnät.	Bygg ut en god, heltäckande bredbandsinfrastruktur.
Förbättra underhållet av järnvägen.		Minska vägtrafikens miljöpåverkan.	

Indikatorer:

- Minskad restid med tåg mellan Stockholm och Västerås. År 2023 ska restiden vara 45 minuter.
- Ökad andel bredbandsuppkopplingar med 100 Mbit/s täckning till minst 90 % för hushåll och företag år 2020.
- Minskad körsträcka med bil i genomsnitt per invånare och år.
- Ökad andel kollektivtrafikresor.
- Ökad tillgänglighet till omgivande storregionala stadskärnor.

5.4.1 Utgångspunkter

Effektiva hållbara kommunikationer är avgörande för att länet ska bli en betydligt större tillväxtregion med befolkningsökning och näringslivsutveckling i alla länsdelar. Kommunikationerna har stor betydelse för såväl näringslivets konkurrenskraft och kompetensförsörjning som hur länets invånare kan klara sina dagliga liv med studerande-, arbets-, tjänste-, inköps- och fritidsresor. Transportsystemets utformning har även stor betydelse för hur länet kan nå de uppsatta trafiksäkerhets- och miljömålen. Samverkan, helhetssyn och utnyttjande av alla fyra trafikslagen leder till effektivitet. Konsumtionen av IT-tjänster ökar kraftigt, vilket gör att bredband blir en förutsättning för att vardagen ska fungera för såväl medborgare och företag som för offentlig sektor.

5.4.2 Mål

Västmanland har effektiva kommunikationer som ger långsiktigt hållbar tillväxt i hela länet.

Med effektiva kommunikationer avses ett transportsystem med samhällsekonomisk lönsamhet, det vill säga som har god uppfyllelse av det nationella transportpolitiska målet och dess delmål om funktion och hänsyn. Det inbegriper även de nationella miljömålen och ger god uppfyllelse av de nationella målen inom IT-området.

Ett effektivt transportsystem ska till rätt kostnad och med god kvalitet tillgodose de grundläggande transportbehoven för medborgarna och näringslivet. Transportsystemet ska vara energieffektivt och ge begränsad miljöpåverkan. Det ska vara säkert för dem som utnyttjar det och inte innebära risker för omgivningen. Transportsystemet ska bidra till att regionförstoringen blir hållbar för både män och kvinnor. Kollektivtrafiken ska vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Inom IT innebär effektiva kommunikationer tillgång till snabb infrastruktur och säkra och lättanvända tjänster för företag, offentliga aktörer och enskilda i hela länet.

5.4.3 Strategier och handlingsinriktningar

Strategi

Stöd och utveckla flerkärnighet i Östra Mellansverige.

För att bidra till en socialt hållbar utveckling krävs att transportsektorn stärker länets och regionens flerkärnighet, med effektiva tvärförbindelser och samhällen med varierat utbud av arbetstillfällen och boende i kollektivtrafikens skärningspunkter. God tillgänglighet till en snabb, prisvärd och effektiv kollektivtrafik ger en sammanhållen region med möjlighet att bo och verka i regionens alla delar. En flerkärnig regionstruktur med tyngdpunkt i de lokala kärnorna i Stockholms län samt Uppsala, Gävle, Falun/Borlänge, Västerås, Örebro, Eskilstuna, Norrköping och Linköping skapar en balanserad utveckling i Östra Mellansverige. Det ger goda förutsättningar för såväl arbets- som studerandependling mellan dessa större orter och från mellanliggande orter.

Handlingsinriktningar

Utveckla och integrera kollektivtrafiksystemet i Östra Mellansverige.

Om persontransporternas miljöpåverkan ska kunna begränsas krävs en kraftigt ökad marknadsandel för kollektivtrafiken. För pendling över längre sträckor är tågtrafik det överlägset effektivaste transportsättet eftersom tåget erbjuder korta restider. Förutsättningen för att tåget ska vara konkurrenskraftigt är att alla led i kollektivtrafikresan fungerar och är väl samordnade. För att öka kollektivtrafikens attraktionskraft behöver Östra Mellansverige få ett effektivare kollektivtrafiksystem. Resecentra krävs, där buss och tågtrafik samordnas och där bra och säkra cykelparkeringar finns. Pendlarparkeringar behövs också för dem som är beroende av bil för att nå tåget. Förutom goda anslutningsmöjligheter bör kollektivtrafiksystemet erbjuda effektiva bytesmöjligheter, där

tidtabellerna är väl samordnade. Kollektivtrafikens kvalitet är viktig för dess konkurrensförmåga. Punktligheten för tågtrafiken behöver därför förbättras. Andelen inställda tåg behöver minimeras. Minst entimmestrafik behövs på samtliga järnvägslinjer i Östra Mellansverige, kompletterad med minst halvtimmestrafik i högtrafik.

Inför en enhetlig taxa och ett gemensamt biljettsystem i Stockholm-Mälardalenregionen.

En viktig faktor för att göra det attraktivt att resa kollektivt i Stockholm-Mälardalenregionen är att det är enkelt. Kollektivtrafikresenären ska inte behöva bekymra sig om vem som är huvudman för olika delar av resan. Samma kort bör gå att använda oavsett om det är en daglig pendlingsresa eller en enstaka resa till en ort man inte reser till regelbundet. Taxorna bör vara enkla och begripliga. Dagens system, där resor av samma längd kan kosta väldigt olika beroende på destination, hur många och vilka huvudmän som finns för resans olika delar, hur och när man köper biljetten och andra för resenären okända faktorer måste minimeras. Kollektivtrafikresan bör upplevas vara prisvärd och passagerarnas rättigheter behöver stärkas.

Förläng det nya dubbelspåret genom Stockholm så att pendeltåg och regionaltåg separeras och bygg ut till dubbelspår på övriga delar av Mälardalenbanan.

Länets viktigaste järnvägsåtgärd är Mälardalenbanans infart till Stockholm. Förutom ett nytt dubbelspår genom Stockholm ut till Kallhäll behövs på sikt fyra spår ända ut till Bålsta.

Mälardalenbanans utbyggnad är av avgörande betydelse för Västmanlands koppling till Stockholms arbetsmarknad. Ett ökat tågresande i Västra Mälardalen kommer också att kräva dubbelspår hela vägen mellan Kolbäck och Örebro. En ökad tågtrafik i Mälardalen kan också på sikt kräva utökad spårkapacitet mellan Västerås och Kolbäck. Spårkapaciteten på Stockholms Centralstation behöver även den stärkas.

Förbättra järnvägarnas kapacitet.

Kapacitetsutbyggnad av Svealandsbanan måste ske skyndsamt så att systemet kan fungera fullt ut när det nya dubbelspåret genom Stockholm står klart. Tvärförbindelserna mellan de större orterna i Östra Mellansverige behöver förbättras, det gäller inte minst Bergslagspendeln och Dalabanan. Järnvägarna behöver också ha högre kapacitet, bland annat i form av fler och effektivare mötesmöjligheter. Högre hastighet behövs också på flera sträckor för att få ner restiderna och därmed öka tågresandets attraktion. För att binda samman Västerås och Eskilstuna behövs en ny, snabbare och genare förbindelse mellan städerna. På sikt kommer också banan mellan Sala och Västerås att behöva förstärkas med mötesspår för att klara både person- och godstransporter. Förbättrade tågförbindelser behövs även mellan Västerås och Uppsala.

Förbättra underhållet av järnvägen.

Driftsäkerheten och säkerheten är viktig för kollektivtrafikens konkurrenskraft. Järnvägens underhåll måste därför vara av hög kvalitet. Detta gäller såväl bansystemet som tågen.

Strategi

Skapa ett integrerat godstransportsystem.

Godsflödena ska ha hög effektivitet, med bra kopplingar mellan trafikslagen. Effektiviteten bör bedömas utifrån hur den enskilda godskunden upplever och kan utnyttja transporten. För att bidra till en ekonomiskt hållbar utveckling måste trängsel och förseningar minimeras. Transportsystemet ska utnyttjas så effektivt som möjligt och därför bör lämpligaste transportslag för transportens olika delar ur ekonomisk och miljömässig synpunkt användas. En förutsättning för detta är effektiva omlastningsmöjligheter mellan trafikslagen. Det är med andra ord viktigt att koppla ihop landinfrastrukturen med sjöinfrastrukturen med effektiva trafikslagsövergripande lösningar.

Handlingsinriktningar

Satsa på Mälarsjöfarten.

Länets hamnar i Västerås och Köping är viktiga knutpunkter i godstransportsystemet. Genom Mälarfartleden och Mälarhusarna når sjöfarten långt in i landets mitt i den befolkningstätaste delen av Sverige. Detta leder till att behovet av landtransporter kan hållas nere, vilket gynnar miljön och trafiksäkerheten. Även behovet av järnvägstransporter mellan Stockholmsområdet och Västra Mälardalen kan hållas nere, vilket ger mer utrymme för persontrafiken på det hårt belastade järnvägsnätet i regionen. Genom att fartygen blir både bredare och längre är det av största vikt att kanalen och slussen i Södertälje byggs ut. En utbyggnad gör att de modernaste fartygen på ett effektivare sätt kan trafikera Mälaren till gagn för näringslivet, miljön och trafiksäkerheten på vägarna. Moderna fartyg är även ur kostnadssynpunkt effektivare genom att lastvolymen ökar och att lossnings- och lastningstiderna i hamn förkortas, vilket gör att näringslivet ökar sin konkurrensförmåga. Den utbyggda farleden uppfyller de senaste säkerhetskraven och minimerar därmed riskerna för vattenkvaliteten.

Bygg ut kapacitet för kommande gruvdrift i Bergslagen.

Efterfrågan på mineraler på den globala marknaden har över tid ökat starkt, även om efterfrågeökningen stannat upp under lågkonjunkturen. Bergslagen har en lång tradition av bergsbruk. Med moderna metoder finns möjlighet att utvinna stora mineraltillgångar i Bergslagen. En förutsättning är ett utbyggt transportsystem med ökad järnvägskapacitet mellan gruvområdena och lämpliga utfartshamnar. På sjöfartsidan krävs främst investeringar i effektiv lastningsutrustning i berörda hamnar. Planerad utbyggnad av Mälarfartleden ger bättre förutsättningar att använda Mälarhusarna för utskeppning och därmed korta järnvägstransporterna.

Ta tillvara Västmanlands strategiska läge.

Västmanlands län ligger i skärningspunkten mellan landets viktigaste nord-sydliga och öst-västra godsstråk. Västmanland ligger i en befolkningstät del av Sverige, på gränsen mellan Sveriges största konsumtionsområde och ett produktionsområde med bland annat Bergslagens industrier och i en viktig jordbruksbygd. Förutsättningarna för verksamheter inriktade på logistik och lagerverksamhet är därför goda.

Strategi

Skapa ett säkert och tillgängligt vägtransportssystem.

En stor del av länets befolkning är beroende av vägtrafiken för att nå arbete, skola, allmän och kommersiell service samt kultur- och fritidsaktiviteter. Länets transportberoende företag kräver också en väl fungerande vägtrafik. Brister finns i både vägsystemets tillgänglighet och i dess transportkvalitet. Antalet döda och svårt skadade i trafiken måste reduceras.

Handlingsinriktningar

Utveckla det nationella vägnätet i länet

E18 genom länet är ett nationellt viktigt huvudstråk som ingår i den av EU prioriterade Nordiska triangeln. E18 behöver byggas ut till motorväg genom länet för att få tillräcklig kapacitet och trafiksäkerhet. Övriga nationella vägar i länet byggs ut till minst mötesfri landsväg.

Satsa på åtgärder för en säker vägtrafik

Smalare riksvägar än 13 meter med mer än 3 000 - 4 000 fordon/dygn bör breddas och mötessepareras. För övriga vägar bör andra åtgärder vidtas för att höja säkerheten. Arbetet med att göra tätorternas gatunät säkrare behöver fortsätta.

Satsa på gång och cykeltrafiken.

Andelen korta resor med gång- och cykeltrafik och möjligheten att kombinera gång- och cykeltrafik med kollektivtrafik bör öka. För att cykeln ska bli ett attraktivt alternativ till bilen för de korta resorna behövs inte bara säkra och snabba cykelvägar. Attitydpåverkande åtgärder och åtgärder för att göra det lätt att använda cykelvägarna är också viktiga för att andelen cykelresor ska öka.

Förstärk drift och underhåll på länets allmänna vägnät.

Förstärkta åtgärder för drift och underhåll krävs så att det allmänna vägnätet håller en godtagbar standard. För skogsindustrin, liksom för landsbygdsföretagen och de boende på landsbygden, är även de mindre vägarna viktiga.

Minska vägtrafikens miljöpåverkan.

Vägtrafikens miljöpåverkan behöver minska kraftigt. En övergång till renare motorer och förnybara drivmedel är nödvändig för att minska transportsystemets miljöpåverkan. Oberoende av vilket drivmedel som används krävs energieffektiva fordon som minskar den totala energiförbrukningen. Överföring av persontrafik från personbil till kollektivtrafik samt gång- och cykeltrafik behöver främjas. Ett aktivt arbete behövs för att minska bullerstörning, både i länets tätorter och utmed de mest trafikerade vägarna.

Strategi

Utnyttja de möjligheter som digitaliseringen ger.

Den som tar tillvara digitaliseringens möjligheter får stora konkurrensfördelar. Sverige ligger i vissa avseenden långt framme. För bättre nyttjande av den möjlighet som IT ger behöver länet samla sin syn i en länsövergripande IT-strategi. Den digitala tillgängligheten och kunskapen är dock ojämnt fördelad geografiskt och mellan människor i olika ålder och med skilda utbildningsbakgrunder.

Handlingsinriktningar

Skapa IT som är lätt och säker att använda.

Alla som vill ska kunna använda de möjligheter digitaliseringen erbjuder. Digital kompetens kan vara avgörande för människors möjligheter att få behålla en anställning, för att starta och driva företag eller för att stärka företags konkurrenskraft. Tillgången till en säker och lättanvänd IT, samt kompetens att använda den, är viktig för ett attraktivt Västmanland.

Utveckla tjänster som skapar nytta.

IT-tjänster är centrala för en effektiv offentlig förvaltning och dess tillgänglighet för allmänhet och företag. IT kan därutöver vara ett stöd för medborgardialog och bidra till att öka medborgarnas kunskap, samhällsengagemang, insyn och inflytande. IT-tjänster kan öka företagets konkurrenskraft, bidra till bättre vård och omsorg och vara ett verktyg för en förbättrad undervisning och tillgång till kultur.

Utveckla IT:s roll för samhällsutvecklingen.

Ett bättre utnyttjande av möjligheterna inom IT lyfter många samhällsområden, till exempel forskning och innovation, miljö och jämställdhet.

Bygg ut en god, heltäckande bredbandsinfrastruktur.

Tillgången till bredband med hög överföringshastighet är i många fall otillfredsställande utanför de större tätorterna och behöver förbättras.

5.4.4 Genomförande

Insatsområdets strategier och handlingsriktlinjer konkretiseras bland annat genom:

- Länsstyrelsens länstransportplan som styr de statliga investeringarna i det regionala vägnätet samt medfinansieringen av regionala kollektivtrafikanläggningar och kommunala trafiksäkerhetsåtgärder med mera.
- Kollektivtrafikmyndighetens trafikförsörjningsprogram styr den regionala kollektivtrafikens inriktning och omfattning.
- Länsstyrelsen arbetar med en regional cykelstrategi och en utbyggnadsplan för cykelåtgärder längs utpekade viktiga stråk för gång- och cykeltrafik i länet.
- Kommunala översiktsplaner, trafikplaner och planer för ökad gång- och cykeltrafik.
- En digital agenda för länet tas fram i samverkan mellan Länsstyrelsen, landstinget, kommunerna och andra aktörer i syfte att utnyttja de möjligheter som digitaliseringen ger.
- Länsstyrelsens bredbandsstrategi klargör ansvarsfördelningen mellan olika aktörer, formulerar regionala mål och anger prioriteringar för den statliga medfinansieringen av bredbandsutbyggnaden.

5.5 Hållbar energianvändning och klimatanpassning

Mål Västmanlands energianvändning är långsiktigt hållbar och bidrar till minskad miljö- och klimatpåverkan

Strategier och handlingsinriktningar

Minska och effektivisera användningen av energi i Västmanlands län	Byta bränsle och öka andelen förnybara energislag	Integrera klimatanpassning i all relevant långsiktig planering
↓	↓	↓
Skapa fortsatt ekonomisk tillväxt i länet samtidigt som klimatpåverkan minskar.	Producera förnybara bränslen från länet och utveckla produktionen av förnybar energi.	Bygg och planera byggande så att hållbarhet säkerställs för ett framtida klimat.
Uppmuntra energikloka privata beteendemönster för konsumtion och transporter.	Konsumera i första hand länsproducerade förnybara bränslen.	Bruka och förvalta skog på ett sätt som säkerställer dess värden i ett framtida klimat.
Öka medvetenheten om miljöpåverkande beteende hos både privatpersoner och organisationer.	Byta ut fossila bränslen mot förnybara bränslen i fordon, uppvärmning och industriella processer.	Beakta ett förändrat klimat i den långsiktiga planeringen inom lantbruket.
Ta tillvara spillvärme från fasta anläggningar.		Ge berörda aktörer tillgång till nödvändig kunskap och grundläggande förståelse om klimatförändringarna och anpassningsbehoven.
Effektivisera uppvärmning av fastigheter.		
Byta transportslag till miljövänligast möjliga.		
Sträva mot en ökad andel närproducerade livsmedel i konsumtionen.		

Indikatorer:

- Ökat antal kommuner som har en handlingsplan eller motsvarande som säkerställer ett strukturerat arbete med anpassning till ett förändrat klimat.
- Ökad solelsproduktion.
- Ökad andel förnybar energi av länets totala energianvändning.
- Minskade klimatpåverkande utsläpp.
- Ökad energieffektivitet i regionalekonomin (KWh/kr).

5.5.1 Utgångspunkter

Västmanland är ett ledande internationellt energikompetenscenter och banbrytande miljöteknik har effektiviserat användning, distribution och generering till världens alla kontinenter sedan slutet av 1800-talet. Idag uppfattas Västerås som Sveriges energihuvudstad av innovationsmyndigheten VINNOVA. Vid sidan av kraftvärmeproduktion i länet kännetecknas Västmanlands energibransch av systemtillverkad miljöteknik.

Västmanland har under både 2012 och 2013 haft högst exportvärde per capita i Sverige, och stor del av det värdet kommer från energisystem och miljöteknik. Elkraft och energi som tas fram i en CO₂-neutral process med teknik från länet blir en del av uppfyllandet av de klimatmål som ställs upp internationellt och nationellt. På en globaliserad marknad har länet en oerhört stor påverkan på klimatarbete, arbete med energieffektivisering och nätens kapacitetsuppbyggnad för att hantera en ökad andel förnybar energi.

Befintligt kunskapsunderlag behöver både fördjupas, breddas och spridas till länets olika aktörer och beslutsfattare. Kommuner behöver fördjupat underlag för att ta fram väl fungerande planer för energiomställning och klimatanpassning. Företag behöver information om goda exempel för att kunna genomföra förbättringar. Medborgarna behöver information och uppmuntran för att kunna ta individuellt ansvar, men också för att förstå och ta ställning till beslut de påverkas av.

5.5.2 Mål

Västmanlands energianvändning är långsiktigt hållbar och bidrar till minskad miljö- och klimatpåverkan.

Det långsiktiga målet inom energiområdet är att Västmanland ska vara ett föregångslän när det gäller minskning av resursförbrukning och energianvändning samt utsläpp av klimatgaser. Västmanland ska bidra till en rättvis fördelning av världens resurser och förebygga negativa konsekvenser av utsläpp av klimatgaser. Vi ska öka antalet företag som utvecklar och kommersialiserar teknik och tjänster för att spara energi respektive bidra till omvandlingen till förnybar energi. Exporten från energi- och miljöföretag i länet ska öka.

5.5.3 Strategier och handlingsinriktningar

Strategi

Minska och effektivisera användningen av energi i Västmanlands län.

I Västmanlands län bör en stadigt förbättrad effektivitet i energianvändningen eftersträvas. Detta ska ske med bibehållen ekonomisk tillväxt. Hänsyn ska tas till klimatvariation mellan olika år.

Handlingsinriktningar

Skapa fortsatt ekonomisk tillväxt i länet samtidigt som klimatpåverkan minskar.

Att klara den nya situation som följer av en starkt begränsad användning av fossila bränslen är en utmaning. De ökade kraven på hushållning som följer av en omställning inom energiområdet måste kombineras med en bibehållen ekonomisk tillväxt som kan bära den välfärd länet behöver.

Uppmuntra energikloka privata beteendemönster för konsumtion och transporter.

Möjligheter till miljövänliga transporter till och från arbete behöver utvecklas. Uppmuntran behöver också ges för att sådana alternativ ska väljas.

Öka medvetenheten om miljöpåverkande beteende hos både privatpersoner och organisationer.

På alla nivåer i samhället behövs medvetenhet om vikten av energiomställning. Energifrågan är av-

görande för många andra samhällsområden. Kommande klimatförändringar ställer stora krav på anpassningar i samhället för att mildra effekterna, men också på åtgärder för att minska orsakerna. Fakta måste därför presenteras som även belyser dessa samband. Både organisationer och medborgare har behov av att se vad som kan göras för att åstadkomma förbättringar. Information bör vara riktad så att den upplevs som så relevant som möjligt och sporrar till agerande. En regional samordning av information inom energi- och klimatområdet bör eftersträvas.

Ta tillvara spillvärme från fasta anläggningar.

Potentialen för ökad effektivisering inom detta område är stor. Det krävs en inledande kartläggning av mängderna, men även av hinder och möjligheter för ett bättre utnyttjande. Spillvärme kan bland annat användas för elproduktion eller ledas in på ett fjärrvärmenät. Efter en inledande kartläggning bör inriktningen vara ett systematiskt arbete för att tillvarata resurserna.

Effektivisera uppvärmning av fastigheter.

Det finns stora möjligheter att spara energi vid uppvärmning av lokaler och bostäder. Det kan bland annat ske genom att isolera eller byta fönster, genom att effektivisera styr- och regler-systemen, eller genom förändrat beteende hos dem som använder byggnaden för arbete, boende eller annat. Arbetet med att energieffektivisera byggnader bör inte bara inriktas på det befintliga byggnadsbeståndet, utan även det som byggs och det som är under planering. Inom detta område finns många goda exempel i Västmanland. Den kommunala energirådgivningen tillsammans med energikontoren har i detta sammanhang en viktig funktion att fylla.

Byt transportslag till miljövänligast möjliga.

Miljövänliga och energisnåla transporter bör alltid prioriteras vid planering och val av transporter. Det är viktigt att stimulera ökad användning av cyklar och elhybridfordon.

Sträva mot en ökad andel närproducerade livsmedel.

De förutsättningar som finns i Västmanland för att knyta samman lokal produktion med lokal konsumtion av livsmedel bör tas till vara. Lokal produktion innebär ofta lokal vidareförädling. Detta är positivt ur sysselsättningsperspektiv, men kan påverka miljön negativt om konsumtionen av varan förutsätter transport till en avlägsen plats, ofta med bil. Den stora miljövinsten uppstår om livsmedel som konsumeras i stora volymer ges så lite transportbelastning som möjligt. En viktig del är därför att verka för tydlig och välkänd ursprungsmärkning av livsmedel så att konsumenterna kan göra väl informerade val vid köptillfället. Det bör vara en långsiktig strävan att knyta samman lokal produktion med lokal konsumtion. Den lokala produktionen förutsätter att mark och vatten fortsätter att vara fria från miljöstörande ämnen.

Strategi

Byt bränsle och öka andelen förnybara energislag

Fram till 2020 ska användningen av fossilt bränsle i Västmanland minskas radikalt.

Handlingsinriktningar

Producera förnybara bränslen från länet och utveckla produktionen av förnybar energi.

Ambitionen att öka användningen av förnybar energi gör att lantbruket väntas bli ännu viktigare för att klara energiförsörjningen. En blandning av olika biobränslen leder till en säkrare energitillförsel och ger bättre förutsättningar för att utveckla landsbygden och skapa nya företag och ökad sysselsättning. Jord- och skogsbruksmark kommer sannolikt att ha en stor betydelse för länets framtida energiförsörjning. Ekonomin i odling av energigrödor kommer att avgöra hur stor del av den tillgängliga marken som används till bioenergiproduktion framöver. Avverkningsresterna från länets skogar utnyttjas redan idag på en väl fungerande kommersiell marknad. Det är av stor vikt

att man vid ett ökat uttag av avverkningsrester ur skogen väger det mot hänsynen till den biologiska mångfalden.

Konsumera i första hand länsproducerade förnybara bränslen.

Produktion och konsumtion av biobränslen ska så långt som möjligt ske på lokal nivå. Att använda åkermarken till produktion av biobränslen i stället för att låta den ligga i träda ger en möjlighet till ökad sysselsättning i lantbruket. I länets kommuner finns flera mindre värmeverk som förser tätorter med värme och el och där är möjligheterna goda att både producera och konsumera närodlade biobränslen. De korta transporterna ger en minskad total energianvändning. Transporterna ska naturligtvis ske på energieffektivast möjliga sätt. I första hand bör även stora värmeverk välja lokalt producerade biobränslen.

Byt ut fossila bränslen mot förnybara bränslen i fordon, uppvärmning och industriella processer.

I anläggningar som rötar biologiskt avfall från hushåll och restauranger tillsammans med vallgrödor från lantbruket kan större mängder biogas produceras på sikt. Projekt Växtkraft i Västerås kan tjäna som ett gott exempel på hur man kan koppla ihop stad och land i ett uthålligt kretslopp och producera drivmedlet biogas samt växtnäring på ett långsiktigt ekologiskt hållbart sätt.

För att åstadkomma en långsiktigt hållbar energianvändning krävs ett nära samarbete mellan forskning och utveckling och organisationer som regionalt och lokalt kan arbeta för att informera om energieffektivisering och förnybar energi. I industrin ska användningen av fossila bränslen i processer och vid transporter bytas ut mot i första hand närproducerade förnybara bränslen.

Strategi

Integrera klimatanpassning i all relevant långsiktig planering.

Handlingsinriktningar

Bygg och planera byggande så att hållbarhet säkerställs för ett framtida klimat.

Vid allt byggande och all byggplanering ska framtidens klimat beaktas och beskrivas för att säkerställa att inläsningseffekter undviks. Vid uppförande av bebyggelse och infrastruktur är avskrivningsperioden mycket lång. Därmed bör klimataspekter beaktas av rena lönsamhetsskäl.

I många fall behövs omfattande konsekvensstudier för att kunna fatta kloka beslut. Ett sådant exempel är hur Mälaren påverkas av klimatförändringar med stigande hav, vilket påverkar bland annat nivåer, avbördningskapacitet och vattenkvalitet.

Samtliga led i byggkedjan behöver beakta klimataspekter. Banken/finansiären bör ha klart för sig hur riskbildningen för ett projekt förändras och möjligen påverkar lönsamheten. Platsen måste väljas utifrån lämplighet i ett framtida klimat. Materialval och byggnadens utformning bör beakta förändrad luftfuktighet och ökad värme. Förvaltaren bör se till långsiktig lönsamhet. Samma resonemang är giltigt även vid infrastrukturprojekt.

Bruka och förvalta skog på ett sätt som säkerställer dess värden i ett framtida klimat.

Inom naturvårdsförvaltning sker planering även på landskapsnivå. Även vid bruk av skog är sådan samordning värd att beakta. Det behövs en fungerande grön infrastruktur där både brukad och bevarad mark integreras. Det finns behov av ökad kunskap kring hur ett förändrat klimat i praktiken ska beaktas vid bevarande av biologisk mångfald. En kartläggning av pågående, beslutade och förväntade förändringar i markanvändning skulle vara ett bra underlag.

Inom skogsbruket har bland annat behovet av medellånga klimatanalyser påtalats för att kunna optimera planeringen av avverkning. Samverkan mellan berörda parter som Skogsstyrelsen, Läns-

styrelsen och markägare är av stor betydelse. Det kan röra områden som vägledning, planering och fördjupat underlag med ökad upplösning av data i både tid och rum.

Beakta ett förändrat klimat i den långsiktiga planeringen inom lantbruket.

Även om lantbruket har betydligt kortare produktionscykler än skogsbruket, så är beaktandet av framtidens klimat och dess konsekvenser för lantbruket nödvändigt. Vid alla långsiktiga investeringar, vare sig de är ekonomiskt eller materiellt långsiktiga, är detta viktigt. Markavvattning är stora och dyra projekt och framtidens nederbörd kommer att vara annorlunda till både mängd och intensitet.

I ett varmare klimat ökar också förekomsten av perioder med intensiv värme. Vid uppförande av djurstallar bör därför beaktas hur de klarar sådana omständigheter. På sikt räknar man med ökad produktion inom lantbruket till följd av längre växtsäsong. Längre växtsäsong gäller även de organismer som påverkar tillväxten negativt. För att inte hamna i en smygande ökning av kemisk bekämpning är det viktigt med kartläggning av vilka organismer som kan öka i omfattning och hur detta ska hanteras.

Ge berörda aktörer tillgång till nödvändig kunskap och grundläggande förståelse om klimatförändringarna och anpassningsbehoven.

Ett förändrat klimat ställer oss inför behov av klimatanpassning. Ovan har de områden som för närvarande bedömts vara mest väsentliga kort beskrivits. Men klimatanpassning berör långt fler samhällssektorer som beredskap, skydd och säkerhet, hälsa och till och med utrikespolitik. För att skapa goda förutsättningar för att kloka och väl informerade beslut ska fattas av såväl individer som organisationer krävs både en allmän baskunskap och en detaljerad, djupgående information inom olika fackområden. En god kunskap och förståelse i samhället kan också skapa acceptans och mottaglighet för beslut som kan vara svåra, till exempel uteblivna exploateringsmöjligheter eller ökad kostnad. Kunskap bidrar också till innovation och utveckling.

5.5.4 Genomförande

Insatsområdets strategier och handlingsriktlinjer konkretiseras bland annat genom:

- Länsstyrelsens klimat- och energistrategi som syftar till att tjäna som utgångspunkt och inspiration för vidare, gemensamt, arbete med energi- och klimatåtgärder i Västmanlands län.
- Länsstyrelsens regeringsuppdrag att vägleda kommunernas och landstingets användning av det statliga energieffektiviseringsstödet.
- Kommunala energiplaner och klimatstrategier.
- Kommunala översiktsplaner enligt PBL.
- Fortsatt stöd till forsknings- och innovationsinitiativ inom området.
- Stöd till nya affärsidéer, produkter och företag inom energi- och miljöområdet.

5.6 Stark regional attraktivitet

Mål Västmanland har en mångfald av attraktiva miljöer och upplevelser

Strategier och handlingsinriktningar

Utveckla en hållbar besöksnärings	Stärk kulturlivet	Bevara, använda och utveckla länets natur- och kulturmiljöer
↓	↓	↓
Satsa på strategisk utveckling och ledning.	Öka deltagandet i kulturlivet.	Använda den resurs skyddade natur- och kulturmiljöer utgör.
Satsa på internationell affärsutveckling.	Utveckla kulturlivet med särskilt fokus på barn och unga.	Satsa på Bergslagens kulturmiljöer och turism.
Satsa på nationell affärsutveckling.	Sprida kulturverksamheten geografiskt.	Öka tillgänglighet och service.

Indikatorer:

- Ökat antal gästnätter.
- Ökad andel av befolkningen som tar del av kulturaktiviteter.
- Ökad andel betesmarker och slätterängar för bevarande av öppna landskap.
- Ökad tillgång och tillgänglighet till värdefulla natur- och kulturupplevelser.

5.6.1 Utgångspunkter

Att skapa en attraktiv region är en övergripande fråga för RUP. I detta insatsområde fokuseras på länets kulturliv och natur- och kulturmiljöer.

5.6.2 Mål

Västmanland har en mångfald av attraktiva miljöer.

Västmanland har många tillgångar i form av ett rikt kulturarv och värdefulla natur- och kulturmiljöer med stor mångfald. Genom att bevara, vårda och utveckla natur- och kulturmiljöerna och att stärka kulturlivet blir Västmanland ett attraktivt län för kvinnor och män att bo, leva och verka i. Landskapet och kulturlivet är även en grund för att utveckla besöksnäringen med målgruppsanpassade upplevelser.

5.6.3 Strategier och handlingsinriktningar

Strategi

Utveckla hållbar besöksnäring.

En hållbar besöksnäring definieras här som ”En näring som med uthållig lönsamhet levererar upplevelser som motsvarar eller överträffar besökarens förväntningar och som ger samhället ett mervärde utan att äventyra de gemensamma resurserna för kommande generationer”. Syftet är att gynna utvecklingen av en hållbar och mer lönsam besöksnäring i Västmanlands län och Östra Mellansverige. Det finns en nationell strategi för besöksnäringen som länet ansluter sig till.

Länets vision är att besöksnäringen ska fördubblas från 2010 till 2020 genom att alla turistföretag och besöksmål i länet blir hållbara och att utvecklingen i länet blir en förebild för landets besöksnäring. Tillväxt och lönsamhet är de viktigaste frågorna. För att uppnå visionen måste besöksnäringen utvecklas till en professionell, konkurrenskraftig och lönsam näring. Företag och destinationer måste bli medvetna om värdet på sina produkter och hur de kan säljas och tänka i termer av utveckling och försäljning. All utveckling ska utgå från de krav och förväntningar som ställs av kunderna på utvalda marknader. Det ställer krav på en tydligare rollfördelning mellan offentliga organisationer och det privata näringslivet och på att utvecklingen i första hand måste ske hos de enskilda verksamheterna.

De offentliga organisationerna kan bidra genom att fler kommuner delar funktioner för att tydliggöra kommunikationen och stödet till näringen och frigöra kapital. Detta förutsätter en gemensam och aktiv samverkan där arbetsformer och arbetsorganisation i den kommunala turistverksamheten utvecklas och förändras, samtidigt som näringsmässiga förutsättningar skapas för besöksnäringen. Med andra ord behövs en industrialisering av besöksnäringen och en strukturell omvandling med hjälp av specialiserade funktioner som arbetar över hela regionen. Besöksnäringens behov behöver tas i beaktande vid planering av markområden och infrastruktursatsningar så att näringens möjligheter till utveckling inte omedvetet begränsas.

Handlingsinriktningar

Satsa på strategisk utveckling och ledning.

Utveckling av regionala, nationella och internationella nätverk för omvärldsbevakning och utveckling av destinationer och besöksmål i regionen.

Satsa på internationell affärsutveckling.

Utveckling av produkter, säljstrukturer och regionala affärsnätverk för internationella marknader är viktig. Det övergripande målet är att nå en ökad omsättning inom länets besöksnäring genom att företagen utvecklar och säljer fler exportmogna produkter. Inriktningen är att skapa processer och affärssamarbeten som utvecklar aktörerna och sprider kunskap om de internationella kundernas krav och konsumtionsmönster.

Satsa på nationell affärsutveckling.

Utveckling av säljstruktur och kvalitetssäkring av besöksnäringen behövs. Det övergripande målet är att få fler aktörer att använda etablerade kvalitets- och hållbarhetssystem för ökad tillväxt. Inriktningen är att skapa utvecklingsprocesser som bidrar till en hållbar utveckling hos de enskilda aktörerna och deras användande av bedömnings- och försäljningskanaler online.

Strategi

Stärk kulturlivet.

Landstinget och kommunerna ska gemensamt skapa förutsättningar för att medborgarna i hela länet ska få tillgång till ett rikt och varierat kulturutbud. Västmanland ska bedriva en

aktiv, kreativ och mångfacetterad kulturverksamhet som blir ett vitalt och angeläget inslag i västmanlänningarnas liv, där bredd och spets ska utgöra ett fruktbart komplement till varandra.

Handlingsinriktningar

Öka deltagandet i kulturlivet.

Deltagande i lokala kulturaktiviteter ger en ökad lokal utveckling. Tillgänglighet till kultur och kulturarv i både fysiska och immateriella former får en ökad betydelse. Det är nödvändigt att inkludera grupper och kulturer som idag inte kommer till uttryck i kulturlivet. Nyskapande och experimentell verksamhet samt ungdomskulturens olika former bör ges ett ökat utrymme, inte minst när det gäller att förbättra möjligheterna till eget skapande.

Utveckla kulturlivet med särskilt fokus på barn och unga.

Kulturverksamhet för och med barn och unga är ett prioriterat område. Med detta menas att kulturlivet ska utvecklas med särskilt fokus på barns och ungas rätt till kultur. Kulturens kraft ger barn och unga i Västmanland en möjlighet att växa genom tillgång till ett brett kulturutbud där de både får ta del av kultur och själva vara aktivt skapande. Konst och kultur ger förutsättningar för delaktighet och utveckling.

Sprid kulturverksamheten geografiskt.

All regional kulturverksamhet ska ha en god geografisk spridning i länet. De regionala kulturverksamheterna är placerade i Västerås, förutom Läns museets föremålsarkiv som ligger i Hallstahammars kommun. Placeringen har betydelse för invånarnas närhet och tillgänglighet till de olika kulturverksamheterna, som på olika sätt ska arbeta med att överbrygga avstånden och vara aktiva i samtliga länets kommuner. De regionala kulturverksamheterna ska finnas till för västmanlänningarna och vara aktiva i många olika sammanhang, i olika lokaler och framför allt runt om i hela länet.

Strategi

Bevara, använd och utveckla länets natur- och kulturmiljöer.

Landskap som tidigare har använts för livsmedelsproduktion övergår i viss utsträckning till att användas för rekreation och upplevelser av olika slag. De kollektiva värden som finns i landskapet är en utvecklingsbar resurs som kan berika och inspirera såväl på fritiden som i olika näringsverksamheter. Västmanlands län har höga kulturhistoriska värden som en följd av länets historiska utveckling.

Karakteristiska drag är idag Mälarslätterns stora åkerbygder och slottsmiljöer, bruks- och mellanbygdens industrimiljöer och odlingslandskap samt Bergslagens rika lämningar från järnframställningsplatser.

Västmanlands natur är varierad. I länets södra delar finns lövträdsdominerade skogar, beteshagar och strandängar som rymmer en stor artrikedom. I länets norra delar finns äldre barrskogar och varierande våtmarksmiljöer. Västmanlands natur är en hemvist för flera hotade djur och växter. Det är viktigt att slå vakt om och utveckla den biologiska mångfalden, liksom mångfalden i kulturmiljön. En ökad användning av länets värdefulla natur- och kulturmiljöer bidrar till att stärka den regionala attraktiviteten.

Handlingsinriktningar

Använd den resurs som skyddade natur- och kulturmiljöer utgör.

Västmanlands skyddade natur- och kulturmiljöer är en viktig del av den regionala attraktiviteten och visar sambandet mellan nutidens västmanlänningar och tidigare generationers användning av

naturresurserna. Fortsatta satsningar bör göras så att länets invånare och besökare ska få rika upplevelser av landskapet och dess historia. De skyddade naturområdena är en tillgång för det rörliga friluftslivet och har en stor potentiell betydelse för människors hälsa, livskvalitet och förståelse för naturen. Det är angeläget att utveckla friluftslivet med särskilt fokus på barn och unga. Länets natur- och kulturmiljöer är en betydande resurs för besöksnäringen.

Satsa på Bergslagens kulturmiljöer och turism.

Bergslagen sträcker sig över flera länsgränser. En för området gemensam satsning pågår under rubriken "Bergslagssatsningen - kultur och turism". Syftet är en långsiktig satsning för att utveckla, vidareutveckla och levandegöra Bergslagshistoriska centrum. Utvalda områden i Västmanland är Sala silvergruva, Norbergs bergslag, Engelsbergs bruk och Ekomuseum Bergslagen.

I anknytning till Bergslagssatsningen drivs samarbetsprojektet "Människors mötesplatser – trädgårdar och parker i Bergslagen". Syftet är att lyfta fram och tillgängliggöra parker och trädgårdar i Bergslagen där kopplingen till de industrihistoriska miljöerna är stark. Länsstyrelsen har även påbörjat projektet "Bergslagens ruinlandskap". Projektet inleds med att ett handlingsprogram för Bergslagens ruinlandskap tas fram. Det syftar till ett långsiktigt arbete med att vårda och tillgängliggöra ett urval ruiner från länets omfattande tidiga industriella verksamhet.

Öka tillgänglighet och service.

Ett ökat användande av värdefulla natur- och kulturmiljöer ställer högre krav på tillgänglighet för både lokalbefolkning och besökare. Insatser behöver göras för att stärka tillgängligheten till besöksmålen. Exempel på insatser är förbättrad skyltning, marknadsföring samt lokaler för service till besökarna.

5.6.4 Genomförande

Insatsområdets strategier och handlingsriktlinjer konkretiseras bland annat genom:

- VKL:s verksamhetsplan för länsturismen är ett medel för att konkretisera arbetet med att utveckla besöksnäringen.
- Landstingets regionala kulturplan är ett forum för att utveckla kulturlivet i länet
- Flera av länets kommuner har påbörjat ett arbete med att ta fram lokala kulturplaner och handlingsprogram.
- Ett nytt landsbygdsprogram för åren 2014-2020 arbetas fram för hela Sverige. I Västmanland finns ett brett partnerskap för landsbygdsutveckling. I partnerskapet ingår representanter för olika grupper som är verksamma på landsbygden i Västmanland, till exempel kommuner, företagare och intresseorganisationer. Partnerskapet har en viktig roll i att vara med och ta fram länets prioriteringar inom det nya landsbygdsprogrammet. Dessutom kommer partnerskapet att ha vissa roller även i genomförandet av programmet.
- Länsstyrelsens program Värna, vårda, visa. I programmet framgår Länsstyrelsens prioriteringar inom arbetet med förvaltning och skötsel i naturskyddade områden år 2012-2015.
- Skogsstrategin för Västmanland är en regional strategi som är ett komplement till motsvarande nationella strategi som är fastställd av Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen.
- Hjälmarestategin syftar till att bruka, värna och vårda Hjälmarelandskapets lövskogsmiljöer. Strategin undertecknades 2013 av samtliga länsstyrelser runt sjön Hjälmaren, fyra kommuner samt Skogsstyrelsen.

6. Uppföljning och utvärdering

I Länsstyrelsens ansvar för det regionala tillväxtarbetet ingår att löpande följa upp det regionala utvecklingsprogrammet och se till att det utvärderas på ett ändamålsenligt sätt. Samverkan bör i detta arbete ske med kommuner, landsting, näringsliv, akademi, berörda organisationer och statliga myndigheter.

Uppföljning

Uppföljningen av RUP är central. Det gäller såväl de områdesspecifika som de horisontella målen. Vissa aktiviteter går att mäta direkt, andra måste mätas indirekt. Indirekt mätning kan göras genom uppföljning av vilket genomslag RUP får i kommunala översiktsplaner, folkhälsoplaner, kulturprogram, transportplaner, landsbygdsprogram, näringslivsprogram med mera. En del i uppföljningen av RUP bör vara att sammanställa de uppföljningar som görs av de strategier, avsiktsförklaringar, program, planer och avtal som är medel för att genomföra RUP.

De ovan nämnda metoderna för att följa upp RUP kompletteras med årsvis uppföljning av relevanta områden med olika indikatorer.

Västmanlands invånare har en god livsmiljö

- Ökad befolkningstillväxt - alla kommuner ska växa och hela länet ska öka med 2 000 invånare per år fram till 2020.
- Ökat bostadsbyggande - alla kommuner ska bygga bostäder och hela länets bostadsbyggande ska öka med 1 000 bostäder per år fram till 2020.
- Ökad andel barn och unga vuxna som uppger att deras hälsa är bra eller mycket bra.
- Minskad andel anmälda brott per 1 000 invånare.
- Ökad andel nyanlända flyktingar som har arbete inom två år.
- Försörjningsmättet⁴.
- Minskade halter av skadliga ämnen i mark, luft och vatten. Följs upp inom ramen för den årliga miljöuppföljningen.

Västmanlands arbetsliv har tillgång till rätt kompetens

- Alla flickor och pojkar når behörighet till gymnasieskolan.
- Hälften av de flickor och pojkar som avslutat gymnasieskolan går vidare till eftergymnasiala studier inom tre år.
- Minskad andel företag/organisationer som anger svårighet att hitta rätt arbetskraft vid rekryteringar.
- Ökad andel sysselsatta av den totala befolkningen (uppdelat på svenskfödda, utrikesfödda, kvinnor respektive män).
- Ökad andel förstahandssökande till ingenjörsutbildningar.
- Kopplingen mellan kön och valda ämnen och program till gymnasiet är bruten år 2020.

---

4. Försörjningsmättet ger en sammanlagd bild av utbetald offentlig försörjning över tid. Försörjningsmättet mäter utbetald offentlig ersättning i kronor per invånare i arbetsför ålder (och dag).

Västmanland löser globala utmaningar

- Ökad andel export av BRP.
- Ökade investeringar i FoU i små och medelstora företag.
- Ökade investeringar totalt.
- Ökad andel riskkapital till länet.
- Ökat antal företagsetableringar i länet.

Västmanland har effektiva kommunikationer som ger långsiktigt hållbar tillväxt i hela länet

- Minskad restid med tåg mellan Stockholm och Västerås. År 2023 ska restiden vara 45 minuter.
- Ökad andel bredbandsuppkopplingar med 100 Mbit/s täckning till minst 90 % för hushåll och företag år 2020.
- Minskad körsträcka med bil i genomsnitt per invånare och år.
- Ökad andel kollektivtrafikresor.
- Ökad tillgänglighet till omgivande storregionala stadskärnor.

Västmanlands energianvändning är långsiktigt hållbar och bidrar till minskad miljö- och klimatpåverkan

- Ökat antal kommuner som har en handlingsplan eller motsvarande som säkerställer ett strukturerat arbete med anpassning till ett förändrat klimat.
- Ökad solesproduktion.
- Ökad andel förnybar energi av länets totala energianvändning.
- Minskade klimatpåverkande utsläpp.
- Ökad energieffektivitet i regionalekonomin (KWh/kr).

Västmanland har en mångfald av attraktiva miljöer

- Ökat antal gästnätter.
- Ökad andel av befolkningen som tar del av kulturaktiviteter.
- Ökad andel betesmarker och slätterängar för bevarande av öppna landskap.
- Ökad tillgång och tillgänglighet till värdefulla natur- och kulturupplevelser.

De indikatorer som har valts ska, förutom att på ett bra sätt mäta måluppfyllelsen, också vara enkla att finna data till - genom att de bygger på offentlig statistik, är indikatorer som tas fram i andra sammanhang eller på annat sätt är lätta att dataförsörja. Indikatorerna är inte heltäckande och ger inte heller uttryck för någon prioritering. Indikatorernas definitioner och utfall behöver analyseras och kvalitetssäkras inom ramen för uppföljningen av RUP.

Som en del av uppföljningen ordnas årliga uppföljningsmöten under andra kvartalet. För att bli intressanta kan mötena exempelvis avse fördjupning inom specifika områden.

Utvärdering

En del i utvecklingsarbetet är att utvärdera den verksamhet som bedrivs och att dra lärdom av erfarenheterna. Ett regionalt utvecklingsprogram, och det tillväxtarbete som följer av detta, är inte en för länet avgränsad företeelse utan påverkas och samspelar med utveckling, processer och program inom olika samhällsnivåer såsom EU, nationen, angränsande regioner och kommunerna lokalt. En samlad utvärdering av hela programmet genomförs därför 2018 inför arbetet med ett nytt program efter 2020.

7. Referenser

Ett flertal underlag har använts i arbetet med RUP, både sådana som har tagits fram inom ramen för samarbetet kring en ny RUP, men även värdefullt arbete med annan bakgrund. Underlagen har inte bara varit till nytta för framtagandet av RUP utan är värdefulla även för det fortsatta arbetet. Endast de viktigaste underlagen har listats. Flertalet av de förtecknade dokumenten är resultat av ett brett samarbete. I förteckningen har dock av utrymmes-skäl endast utgivaren av dokumentet angivits.

Godstransportrådet Östra Mellansverige: Godsstrategi för Östra Mellansverige (2012)

Landstinget Västmanland: En livskraftig region, Regional Kulturplan 2015-2018 Västmanlands län, Remissupplaga (2014)

Landstinget Västmanland: Hälsan i Västmanlands kommuner och områden, version 2013-10-01 (2013)

Landstinget Västmanland: Länsstrategi för folkhälsoarbetet i Västmanland (2009)

Landstinget Västmanland: Trafikförsörjningsprogram för kollektivtrafik (2012)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Bostadsmarknadsanalys 2013 Västmanlands län (2013)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Bredbandsstrategi för Västmanlands län, rapport 2013:5 (2013)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Fakta om kvinnor och män i Västmanland 2012

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Handlingsplan för jämställd regional tillväxt i Västmanland 2013-2014 (2013)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: I Västmanland löser vi globala utmaningar, Affärsplan Västmanland – en strategi för tillväxt, innovationskraft och näringslivsutveckling (2013)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Klimatförändringar i Västmanlands län

Förväntade konsekvenser och möjligheter fram till år 2100, Rapport 2010:18 (2010)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Klimat- och energistrategi för Västmanlands län, rapport 2008:19 (2008)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Landskapskaraktärsanalys för Västmanlands län, Rapport 2012:13 (2012)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Länsplan, delrapportarbetsmarknad och kompetensförsörjning, ”Växa i Västmanland” 2013-02-01 (2013)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Länsplan, delrapport fysisk planering 2013-02-01 (2013)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Länsplan för regional transportinfrastruktur 2014-2025 Västmanlands län, december 2013, rapport 2013:8 (2013)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Ny i Västmanland 2 – Indikatorer för nyanlända flyktingars etablering, rapport 2011:11 (2011)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Program för regional miljöövervakning i Västmanlands län 2009-2014, rapport 2009:13 (2009)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Regionalt utvecklingsprogram (RUP) Västmanland 2007-2020, Komplet material med analyser och insatsområden (2007)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Strategi för det alkohol-, och narkotika-, dopnings- och tobaksförebyggande arbetet i Västmanlands län 2014-2016 (2014)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Strategi för jämställdhetsintegrering i Västmanlands län 2014-2016 (2013)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Värna, vårda, visa – Ett regionalt program för skötsel och förvaltning av naturskyddade områden i Västmanlands län, rapport 2011:21 (2011)

Länsstyrelsen i Västmanlands län: Överenskommelse om samarbete om flyktingintroduktion i Västmanlands län 2008-2014 (2008)

Länsstyrelsen i Västmanlands län m fl: Hjälmarelandskapets lövskogar (2013)

Länsstyrelsen i Västmanlands län och Skogsstyrelsen: Strategi för formellt skydd av skog i Västmanlands län (2006)

Länsstyrelsen i Västmanlands län och Västmanlands Kommuner och Landsting: Länsplan, Rapport från delprojekt 2: Infrastruktur och kommunikationer (2012)

Länsstyrelsen i Västmanlands län, Vattenmyndigheten Norra Östersjön: Förvaltningsplan, Norra Östersjöns vattendistrikt 2009-2015 (2009)

Länsstyrelsen i Västmanlands län, Vattenmyndigheten Norra Östersjön: Åtgärdsprogram, Norra Östersjöns vattendistrikt 2009-2015 (2009)

Miljömålportalen: Måluppfyllnaden för miljömålen finns på hemsidan <http://www.miljomal.se/Miljomalen/Regionala/?t=Lan&l=19>

Mälardalsrådet, En bättre sats: Godsflöden i Östra Mellansverige – Gemensam rapport (2013)

Mälardalsrådet, En bättre sats: Godsflöden i Östra Mellansverige – Västmanlands län (2013)

Mälardalsrådet, En bättre sats: Övergripande mål för transportsystemet (2012)

Stockholms läns landsting: En ny ekonomisk geografi, rapport 5:2013 (2013)

Stockholms läns landsting: Framskrivning av befolkning och sysselsättning i östra Mellansverige, rapport 2013:8 (2013)

Västerås stad: Underlag för omvärldsanalys, Västmanland (2011)

Rapporten kan laddas ner på:
www.lansstyrelsen.se/vastmanland

Länsstyrelsen
Västmanlands län